וועטער:
קלאר און מילדער

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע ווארט

THE GATEWAY OF THE WEST.

THE ISRAELITE PRESS

די איינציגסטע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עטאבלירט אין 1910 דערשיינט

יעדן טאג

Vol. 21 No. 226. Monday Oct. 12, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

מאנטאג א׳ חשון, תרצ״ב.

אנב-אורחא
פון מארק

"טענקסגיווינג דעי"

האבן מיר, הייסט עס, דאס יאר אריינגעכאפט צו פייערן דעם "דאנקס-געבונג טאג" מיט א גאנצן חודש פריער, ווי אלע יאר.

מיר האבן זיך אזוי געאיילט, אז מיר האבן ניט געגעבן אפילו גענוג צייט אפצוקארמענען זיך די אינדיקעס, וועמעס ציל אין לעבן ס׳איז אנצופילן אונזערע דאנקסגעבנדיקע מאגנס אין דעם דאזיקן טאג פון יאר, — און צוליב אונזער איילעניש וועלן מיר מוזן דאס יאר עסן מאגערע אינדיקעס.

און טאמער איז דאס נאך ווייניק, וועלן די האדעווער פון די אינדיקעס קריגן ווייניקער געלט פאר זייער סחורה, — אויף וואס זיי באקלאגן זיך טאקע, — וואס וועט נאך מער פארשארפן ביי אונז די דעפרעסיע . . .

ס׳איז אבער פארט כדאי געוועזן צו איילן זיך!

ערשטנס, זיינען אונזערע הערצער אזוי איבערגעפילט מיט דאנקאברקייט, אז מיר האבן געפילט אז מיר פלאצן, אויב מיר טראגן זיך מיט איר נאך א חודש צייט. מיר האבן די דאנקבארקייט געמוזט אויסדריקן וואס פריער.

צווייטנס, מוז מען היינטיקע צייטן אזעלכע זאכן אריינכאפן וואס פריער, ווייל, ווער ווייס, וואס מארגנדיקער טאג וועט ברייננען? אפשר וועט שוין אין א חודש ארום גאר ניט זיין פאר וואס דאנקבאר צו זיין, און מיר וועלן אזוי פארלירן די מצוות אכילת אינדיק, און די אינדיקעס האדעווער וועלן פארלירן זייער ביסל לייזונג.

היינט ווי קאן מען טאקע אנטוישן אזויפיל מיליאנען אינדיקעס, וואס ווארטן מיט אומגעדולד אויף דעם טאג ווען זיי וועלן געפינען זייער אייביקן גליק אין אונזערע מאגנס, און קארמענען זיך ספעציעל צוליב דעם צוועק?

* * *

האבן מיר דערוויל פארוואס צו זיין דאנקבאר?

מערב קאנאדער בית־יתומים האט געהאט דעפיציט פון פינף טויזנט דאלאר

ווינּיפעג האט בייגעטראגן מער ווי גענוג פאר׳ן אויפהאלט פון וויניפעגער יתומים, אבער די פראווינץ איז געוועזן שטארק הינטערשטעליק

א לייננגערער באריכט פון ד. ספיוואק, פרעזידענט פון מערב קאנאדער בית־יתומים, וועגן דעם מצב פון דער אינסטיטוציע, איז אויפמערקזאם אויסגעהערט געווארן נעכן פרי פון דער יערלאכער פארזאמלונג אין אודיטאריע פונם בית־יתומים. דער עולם האט זייער ווארים אויפגענומען דעם באריכט.

ניט באזונדערס פרייליך איז געוועזן דער באריכט פונ׳ם קאסירער, ל. רייס. זיין באריכט האט געצייגט, אז די הכנסות פונם אנשטאלט פארן פארגאנגענעם יאר האבן באטראפן $33,228.87 און די הוצאות — $37,906.66. דאס מאכט אויס א דעפיציט פון $4,571.79.

אנאליזירנדיק די הכנסות און הוצאות פארן יאר, האט מר. רייס אנגעצייגט, אז די שטאט וויניפעג גופא האט בייגעטראגן מער ווי פארן אויפהאלט פון די יתומים פון שטאט. לויט דעם פער קאפיטא קאסט פון אויפהאלט, האבן וויניפעגער יתומים געקאסט אן ערך 21 טויזנט דאל., און די שטאט האט בייגעטראגן נאענט צו 23 טויזנט דאל., — 11 טויזנט ...

מ. א. גרעי האט פארגעשלאגן א דאנק־רעזאלוציע פארן פרעזידענט, ד. ספיוואק; משה פינקלשטיין, פארן סר פעראינטענדענט, א. אסאווסקי, און ה. י. וויילדער, פארן גאסט, פראפ. סמיט. די רעזאלוציעס זיינען איינשטימיק אנגענומען געווארן.

אזוי ווי עס זיינען נאמינירט געווארן פונקט 20 דירעקטארן, די צאל וואס פאדערט זיך לויט דער קאנסטיטוציע פונם אנשטאלט, זיינען אלע נאמינירטע דערקלערט געווארן דערוויילט "ביי אקלימיישאן". זיי זיינען:

ד. ספיוואק, וו. קאהען, ל. דייווויס, ד. קאהען, א. י. באראדיצקי, מ. דארפמאן, מעקס פינקלשטיין, מ. א. גרעי, פ. מאס, ה. טאבייעס, ד. באריש, מ. העריס, ס. קייץ, ל. רייס, א. ע. קאנטאר, מ. העפנער, משה פינקלשטיין, ס. וואל און מ. קאז.

פון די פרויען: מרס. טשעס און מרס. מאס.

די באאמטע וועלן דערוויילט ווערן ביי דער ערשטער זיצונג פונם דירעקטאראט.

דער סופעראינטענדענט, א. א. אסאווסקי, האט אין זיין אינטערעסאנטן באריכט אנגעצייכנט דעם דערציאונגס ווערט פון דער אינסטיטוציע.

אן אינטערעסאנטער פארטראג וועגן קינדער וואוילזיין איז געהאלטן געווארן פון פראפ. וו. ג. סמיט, דירעקטאר פון וואוילזיין פאר דער פראווינץ פון מאניטאבא. ער האט צווישן אנדערש גינסטיק פארגליכן דעם מערב קאנאדער בית־יתומים מיט די אנדערע אינסטיטוציעס פון דעם סארט דא אין שטאט.

א״י שולן זיינען נאך געשלאסן; רופן דרינגנדיקע קאנפערענץ

לאגע קריטיש צוליב דער פארקלענערונג פון אגענטורס ביישטייער אויף 100 טויזנט דאלאר

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

ירושלים, אקט. 12 (איטא). — די עקזעקוטיווע פון דער אידישער אגענטור און פונם ועד לאומי האבן פאררופן א דרינגנדיקע קאנפערענץ אויף מארגן (דינסטאג), אין תל־אביב, צו באטראכטן דעם בילדונגס קריזיס אין לאנד.

די העברייאישע שולן אין לאנד, וועלכע זיינען ניט געעפנט געווארן נאך די יום־טובים, צוליב א מאנגל אין מיטלען, זיינען נאך ביז איצט פארבליבן געשלאסן. די אורזאך פונם קריזיס איז דאס, וואס די אידישע אגענטור האט געשניטן איר בילדונגס בודזשעט אויף הונדערט טויזנט דאלאר.

צו דער קאנפערענץ זיינען פאררופן געווארן אלע ועד־לאומי מיטגלידער, די מיטגלידער פונם אקציאנס קאמיטעט וואס וואוינען אין פאלעסטינע, און פארשטייער פון תל־אביב׳ער מוניציפאליטעט, פונם קאלאניסטן פאראיין און פונם לערער פארבאנד.

אונגאר ארעסטירט פאר אויפרייסן עקספרעס צוג

אנטיסעמיטן האבן געווארפן שולד אויף אידן

ספעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטא"

ווין, אקט. 12 (איטא). — סילוועסטער מאטושקא, א מאדיאר, איז ארעסטירט געווארן אין ווין אויף דער קלאגע פון אויפרייסן דעם בודאפעסטער עקספרעס פאר ראש־השנה, — א באמבע אטענטאט וואס האט געקאסט א גרויסע צאל קרבנות. די אונגארישע אנטיסעמיטן האבן אנגעפירט אויף דעם סמך א פינסטערע העצע, באהויפטנדיק, אז די באמבעס וואס האבן אויפגעריסן דעם צוג זיינען געווארפן געווארן פון אידישע קאמוניסטן.

—(::)—

אגודיסטן ניבן געלט פאר "צישא" שולן

ווארשע, אקט. 10 (איטא). — דער אגודיסטישער פארזיצער פון דער ווארשעווער קהלה האט צוגעזאגט אויסצוצאלן די "צישא" שולן אן אלטן חוב פון דער קהלה פון יאר 1927, אויף 3,500 זלאטעס, נאכדעם ווי א דעלעגאציע האט אים דערקלערט די קריטישע לאגע פון די "צישא" שולן אין שטאט, וועלכע האבן ניט אפילו מיט וואס צו צאלן דירה־געלט.

כאטש פריער האט די אגודה אפגעזאגט זיך פון צו געבן וועלכע ס׳איז שטיצע צו די אידישע שולן, סיידן זיי זאלן ביי זיך איינפירן דעם לימוד פון תנ״ך, וואס זאל געלערנט ווערן אין היטלען, האט די אגודה אבער איצט צוריקגעצויגן די דאזיקע פאדערונג, נאך אן אפמאך מיט די פאלקיסטן, די לעצטע זאלן שטיצן דעם אגודיסטישן פארזיצער.

—(::)—

בריוו קאסטן

ר. ה. בריקער, וועיבורן. — מיר דאנקען אייך פאר אייער העפלאכקייט אין צושיקן אונז דעם באריכט. מיר מיינען אבער, אז די דאזיקע פערזאן קריגט שוין אביסל צופיל "פובליסיטי", וועלכע ער ווייס ווי אויסצונוצן פאר זיינע צוועקן . . .

—(::)—

אמעריקאנער כינעזער באיקאטירן יאפאנעזישע סחורות

באסטאן, אקט. 11. — דר. טעהיאי הסיע, דירעקטאר פון דער כינעזישער האנדלס ביורא דא, האט אנאנסירט א באיקאט פון יאפאנעזישע סחורות מצד כינעזישע סוחרים אין אמעריקע.

די כינעזישע סוחרים, זאגט ער, האבן בטל געמאכט גרויסע באשטעלונגען פון יאפאנעזישע סחורות וואס זיי האבן פריער געמאכט. דער כינעזער וואס וועט עובר זיין אויף דעם באיקאט, האט ער געזאגט, וועט באשטראפט ווערן מיט 50 דאלאר און העכער, אדער א חרם וועט אויף אים ארויפגעלייגט ווערן.

—(::)—

פון עדמאנטאן קיין קאלגארי אין 44 מינוט

עדמאנטאן, אלטא., אקט. 11. — פילאט פאול קאלדער, פון די קענעדיען עירוויים האט דאנערשטאג אונטער נייט דערגרייכט א שנעלקייט רעקארד, מאכנדיק די רייזע פון עדמאנטאן קיין קאלגארי, א מהלך פון 196 מייל, אין 44 מינוט צייט.

דער אמעריקאנער פילאט האוקס האט לעצטן יאר געמאכט דעם זעלבן וועג אין 43 מינוט.

גרויסער זינגער דא היינט

דזשאן מעקארמאק, וועלט־בארימטער טענאר, וועלכער גיט דא היינט אוונט א קאנצערט אין אמפיטעאטער רינק.

—(::)—

גאנדי פלאנט צו באזוכן א צאל לענדער

לאנדאן, אקט. 12. — גאנדי האט היינט אנאנסירט, אז ער האט בדעה איינגיכן צו באזוכן אירלאנד, און נאכדעם ווי עס וועט זיך פארענדיקן די קאנפערענץ פלאנט ער צו באזוכן פראנקרייך, דייטשלאנד, איטאליע, פאלעסטינע און אויב מעגלאך, אויך די פאראייניקטע שטאטן, אויב די בריטישע רעגירונג וועט ניט זיין קעגן דעם.

"איך האב די טיפסטע סימפאטיע פאר פרעמיער מעקדאנאלד", — האט ער געזאגט. "ער איז אויסגעמאטערט, ער טראגט אויף זיך אזא שווערן יאך, וואס וואלט אן אנדערן אויף זיין פלאץ מיט ווייניקער גייסט און מוט שוין לאנג דערדריקט. איך קאנט זעען די שרעקלאכע מידקייט אויף זיין פנים. ווי אזוי ער קאן אריבערטראגן די פאליטישע זארג, צוזאמען מיט דער קיילאכדיקער טיש קאנפערענץ, איז פאר מיר א רעטעניש. ענגלאנד האט אזא פערזאן שוין ניט געזעען פאר א סך יארן".

זינט אירלאנד איז געווארן א פרייער שטאט, — זאגט גאנדי, אז ער פילט, אז ער קאן לערנען זייער א סך פון די אירלענדער.

בערלינער פאליציי פארמאכט היטלערים־טישע בארען

באראק וואו פאגראם איז ארגאניזירט געווארן געשלאסן

ספעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטא"

בערלין, אקט. 12 (איטא). — דער בערלינער פאליציי פרעזידענט האט פארמאכט פיר באראקן פון די נאצים, וואס האבן געדינט פאר זאמל פונקטן פאר די היטלעריסטן.

צווישן די געשלאסענע באראקן געפינט זיך אויך די נאטאריעזע "אפריקאנער קאסינא", וואו ס׳איז ארגאניזירט געווארן דער ראש־השנה־דיקער פאגראם.

דער פרעזידענט האט זיך אויסגענוצט מיט די לעצטע רעגירונג דעקרעטן, וואס האבן געגעבן דער פאליציי א סך מאכט צו האלטן ארדענונג.

—(::)—

כינע פארלאנגט יאפאן זאל צוריקרופן איר מיליטער פון מאנדזשוריע

טאקיא, אקט. 12. — כינע האט נעכטן אוועקגעשיקט נאך אן אולטימאטום צו דער יאפאנעזישער רעגירונג, מיט א פאדערונג, אז זי זאל צוריקרופן איר מיליטער פון מאנדזשוריע אין פארלויף פון א וואך צייט.

דער יאפאנעזישער מיניסטער צו כינע האט נעכטן געשיקט א נאטע צו דער רעגירונג אין נאנקין און ער האט פראטעסטירט קעגן דער אנטי־יאפאנעזישער אגיטאציע אין כינע.

ראיאט אין קאנטאן

רעפעשן פון קאנטאן באריכטן, אז צען פערזאן זיינען דער׳הרג׳עט געווארן און 90 זיינען פארוואונדעט געווארן שבת ביינאכט אין א געשלעג צווישן דער פאליציי און א גרויסן המון כינעזער נאך א פארזאמלונג פון סטודענטן, ביי וועלכער די רעדנער האבן אויפגעפאדערט א פולשטענדיקן באיקאט אויף יאפאנעזישע סחורות.

וואשינגטאן, אקט. 12. — די פאראייניקטע שטאטן האבן געשיקט א בקשה צו דער פעלקער ליג, זי זאל אנווענדן אלע אירע כחות צו אויסגלייכן דעם סכסוך אין מאנדזשוריע.

—(::)—

סטרייק אין שיקאגער קוריער

שיקאגא, אקט. 12 (איטא). — דער סטרייק פון די שרייבער פונם "שיקאגא קוריער" האלט נאך אן. די סטרייקערס אנאנסירן דורך זייער פירער, דזשיימס לעבענער (א איד), אז זיי וועלן ניט איינגיין אויף קיין שום פשרות, און אז היינט (מאנטאג) וועלן זיי ווייטער ארויסגעבן דעם סטרייקערס טעגלאכן בולעטין מיטן נאמען "קוריער סטרייקערס".

מאנאש באערדיקט מיט מיליטערישער ערע אום זונטאג

אידע האבן ניט געוואלט מאכן לויה אום שבת

מעלבורן, אוסטראליע, אקט. 12, (איטא). — גענעראל מאנאש איז נעכטן אפגעפירט געווארן צו זיין אייביקער רו אונטערן קראך פון קאנאנען און מיט מיליטערישער ערע. גלאקען האבן געקלונגען איבער דער גאנצער שטאט. ריזיקע מאסן מענשן, וואס זיינען אנגעקומען מיט ספעציעלע צוגן פון אלע טיילן לאנד, זיינען שטיל געגאנגען מיט אפגעדעקטע קעפ נאך־זיין ארון. די רבנים דענגלאו און בראדי האבן דורכגעפירט די טרויעריקע צערעמאניע.

מען רעדט דא וועגן דעם, וואס כאטש די אידן האבן זיך אפגעזאגט פון צו מאכן די לויה אום שבת, האבן די קריסטן ניט אויסגענוצט קעגן דער לויה אום זונטאג.

אן עפנטלאכע הזכרה נאך דעם פארשטארבענעם קאמאנדיר פון דער אוסטראליער ארמיי איז געמאכט געווארן אין דער טוראק סינאגאגע.

לאיד דזשארדזש טרעט ארויס קעגן דער ארבעטער רעגירונג; ארבעטער לאזן ארויס מאניפעסט

לאנדאן, אקט 10. — לאיד דזשארדזש, וועלכער ליגט נאך א קראנקער אין טשיורט, האט ארויסגעלאזן א דערקלערונג צו זיינע ווייילער, אין וועלכער ער פארדאמט אויף דעם שארפסטן אופן די וואלן פאררופן פון דער נאציאנאלער רעגירונג און זאגט צו צו באקעמפן זי אין די וואלן, אויף וויפל זיינע כחות וועלן דאס אים דערלאזן. ... ליבן, אויף א פלאטפארם פון פרייען האנדל.

די וואלן זאגט ער, זיינען א קאנסערוואטיווער שווינדל, — באנוצנדיק זיך מיט דער שווערער לאגע פון דעם לאנד, פאר דער היילונג פון וועלכער זיי האבן נים קיין שום פלענער, ווילן זיי דורכשמוגלען זייער פלאן פון פראטעקציע טאריפן. ער וועט דערפאר זיין גרייט צו העלפן יעדן קאנדידאט, פון וועלכער פארטיי ער זאל ניט זיין, אויב נאר ער וועט קעמפן פאר פרייען האנדל.

די ארבעטער פארטיי האט דערוויל ארויסגעלאזן איר מאניפעסט צו די ווייילער, אונטערגעשריבן פון ארטור הענדערסאן, פירער פון דער פארטיי, און דזש. . קליינסאן וויליאם גרעהעם — געוועזענע מיניסטארן פון דער ארבעטער רעגירונג.

אין דעם מאניפעסט ווערט געזאגט, אז דער קאפיטאליסטישער סיסטעם איז צוזאמענגעבראכן, אז די נאציאנאלע רעגירונג איז דורכגעפאלן אין איר ציל צו ראטעווען די לאגע, און אז סאציאליזם איז די איינציקע לייזונג פון די אומגליקן פאראורזאכט פון אומרעגולירטער קאנקורענץ און דער הערשאפט פון די גרויסע אינטערעסן.

דער מאניפעסט צייכנט ווייטער אן דאס פראגראם פון דער ארבעטער פארטיי, ווי זי איז שוין געמאלדן געווארן: א ברייטע פראגראם פון נאציאנאליזאציע, א הויכן לעבנס־שטייגער פאר דער באפעלקערונג, אפשאפונג פון די מלחמה חובות און שטארק ...

זאגן אז עסטעוואנער סטרייקער׳ס האבן פריער געשאסן

עסטעוואן, סאסק., אקט. 10.— די דריי קרבנות פון די היגע ראיאטן שבת, 29, פיט מארקונאס, דזשוליאן גרישקא און ניק נארגאן," זיינען געשטארבן פון די קויל וואונדן באקומען בעת די ראיאטן". לויטן אורטייל פון קאראנערס דזשורי.

די עדות וואס זיינען אויסגעהערט געווארן האבן פארטיידיקט מיט זייער באווייזן די פאליציי, וועלכע זאל האבן, לויט זייער מיינונג, געהאלטן זיך זייער גוט און ארויסגעצויגן זייער רעוואלווערן ווען זיי האבן שוין קיין אנדער ברירה ניט געהאט. איינער האט עדות געזאגט, אז ער האט געזען ווי א מאן פון צווישן די דעמאנסטראנטן איז געוועזן דער ערשטער צו שיסן אויף דער פאליציי, איידער די לעצטע האט נאך געפייערט א שאס.

מיקלאס ווידערדערוויילט פרעזידענט פון עסטרייך

ווין, אקט. 11. — ווילהעלם מיקלאס איז ווידערדערוויילט געווארן פרעזידענט פון עסטרייך מיט 109 שטימען צו 93 אין קאנגרעס. דר. רענער, סאציאליסט, איז געוועזן זיין קעגן־קאנדידאט.

פרעמיער ברעקען האט ניט געמאכט קיין פלענער פאר נייע וואלן, אבער אזעלכע זיינען מעגלאך

וועט ניט פאררופן קיין נייע וואלן "וואו די רעגירונג וועט ניט דערפילן אירע פליכטן", זאגט ער. — קאל. טיילאר זאגט זיך אפ פון קאאליציע ביז נאך די וואלן

די פראווינציעלע רעגירונג פון מאניטאבא האט ניט געמאכט קיין שום פלענער פאר נייע וואלן, — האט פרעמיער ברעקען דערקלערט אין א רעדע אין קעלוואוד, סאסק., פרייטאג אוונט, אפלייקענענדיק די קלאנגען פארשפרייט אין דער פרעסע וועגן דער רעגירונגס פלענער פאר באלדיקע וואלן.

פונם פרעמיערס רעדע איז אבער אויך געווארן קלאר, אז עס איז ניט אויסגעשלאסן די רעגירונג זאל יא פאררופן איינגיכן נייע וואלן.

ווי דער פרעמיער האט געזאגט, וועט די רעגירונג ניט פאררופן קיין נייע וואלן, "וואו זי וועט ניט דערפילן אירע פליכטן". ער האט אבער אויך צוגעגעבן, אז "עס וועלן ניט זיין קיין וואלן, אזוי לאנג ווי ס׳איז דא א האפענונג פאר א יוניאן רעגירונג".

די האפענונגען פאר א יוניאן רעגירונג זיינען אבער זייער קליינע. די ליבעראלן זיינען די איינציקע, וואס האבן איינגעשטימט צו דעם פלאן. קאל. טיילאר, קאנסערוואטיווער פירער האט אבער אין א רעדע אין באסוועין פרייטאג דערקלערט, אז איצט איז ניט די צייט צו ריידן וועגן א קאאליציע רעגירונג. פריער, האט ער געזאגט, מוזן דורכגעפירט ווערן די אלגעמיינע וואלן, און ערשט נאכדעם, אויב עס וועט זיך ארויסווייזן אז קיין פארטיי וועט ניט האבן קיין אייגענע מערהייט אין הויז, וועט זיין די צייט צו ריידן וועגן א קאאליציע. ער איז אבער פון זיין זייט זיכער, אז די קאנסערוואטיווע וועלן געווינען אין די וואלן.

נוירס געפינט א האלבן מיליאן דאלאר אין מזומן געלט אין קעשענע פון איר 93-יאריקע פאציענטקע

זאגט פאראויס גרויסע גערעטעניש פאר סאסקאטשעוואן

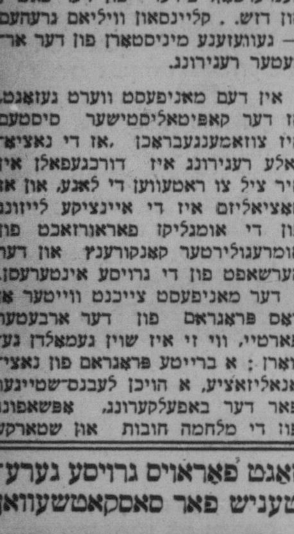

13 יאריקער אינגל געפונען א דערשטיקטער אין זיין היים

מילטאן האט זיך געשפילט ארום זיין היים ארום איינס אזייגער ביי־טאג מיט זיינעם א חבר. זיין מוטער און זיין שוועסטער זיינען אוועקגעפארן אין שטאט איינצוקויפן זאכן. באלד נאך איינס אזייגער האט ער פארלאזט זיין חבר און איז אריין אין הויז, זיין חבר האט דערציילט.

האבן אים דערשטיקט. מען קאן אבער מיט זיכערקייט ניט זאגן אז דאס איז דער פאל.

ווען דעם דערשטיקטנס שוועסטער איז ארויף אויפן צווייטן שטאק האט זי באמערקט, אז די טיר פון דעם אינגלס צימער איז אביסל אפן. ווען זי האט געמאכט א פארווף צו עפענען ...

מילטאן קאזער, 13 יאר אלט, דער זון פון מר. און מרס. ל. וו. קאזער, 77 האום סטריט, איז געפונען געווארן א דערשטיקטער צום טויט אין זיין צימער שבת ביינאכט. די פאליציי באטראכט דעם דאזיקן פאל פאר איינעם פון די סאמע מיסטעריעזע וואס זי האט ווען געזעען.

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

אט דאס הייסט יושר!

אינטערנאציאנאלער יושר, — וויפיל האט מען פון דעם גערעדט פון דער גרויסער מלחמה אן, פון דער מלחמה פאר דער "פארהיטונג פון דעמאקראטיע" און פאר "דער באשיצונג פון שוואכע פעלקער!"

און אט האט איר אביישפיל פון אינטערנאציאנאלן יושר, דרייצן יאר נאכדעם ווי די פעלקער־ליגע איז געגרינדעט געווארן, מיט געהויבענע צילן, איינער פון וועלכע איז צו היטן די אינטערעסן פון די שוואכערע פעלקער קעגן די שטארקע: יאפאנס איצטיקע אטאקע אויף כינע.

אוודאי האט יאפאן זייער א גוטן תירוץ פאר איבערפאלן כינע, פארכאפן די וויכטיקסטע פונקטן אין מאנדזשוריע און באמבאדירן מאנדזשורישע שטעט: זי וויל פארטיידיקן אירע בירגער אין כינע.

לאמיר זיך אבער פארשטעלן, אז ס'איז אמת, אז יאפאנעזער בירגער און אינטערעסן זיינען געווען אין געפאר אין כינע, נאך איידער יאפאן האט מיט אירע אטאקעס אויפגערייצט דעם ביטערסטן האס פון די כינעזער. לאמיר זיך ווייטער פארשטעלן, אז יאפאנעזישע בירגער ווערן אטאקירט אין די פאראייניקטע שטאטן, — אזעלכע זאכן האבן פאסירט מיט יארן צוריק און קאנען נאך פאסירן, — וועט יאפאן דאן שיקן איר ארמיי און פלאט צו פארכאפן קאליפארניע און צו באמבארדירן אמעריקאנער שטעט, אפילו אן א קריגס דערקלערונג?

עס איז ניט אויסגעשלאסן, אז אין אזא פאל זאל עס קאנען קומען צו א מלחמה צווישן די שטאטן און יאפאן, אבער ביידע צדדים וואלטן זייער גוט באטראכט זיך איידער מען נעמט אן אזא ריזיקאלישן שריט, און יעדנפאלס וואלט יאפאן געטאן אלץ וואס זי וואלט געקאנט ניט צו פראוואצירן די מלחמה, וואס קאן איר קאסטן זייער טייער.

דא זעט עס אבער אוים צו זיין קלאר, אז יאפאן נעמט אן אלע מיטלען צו פראוואצירן כינע צו א מלחמה. זי איז זיכער מיט א זיג, און — מיט די פרוכט פונם זיג, מיט מאנדזשוריע, וועלכע עס איז איר ציל צו באזיצן. זי זוכט דערפאר אויף אלע אופנים אויפצורייצן די כינעזער, פארכאפנדיק זייערע שטעט, אינטריגירנדיק אין מאנדזשוריע און אין מאנגאליע פאלימיש, ארויסהעלפנדיק פארשיידענע אוואנטיוריסטן צו פארטרייבן די כינעזישע מאכט און גרינדן "אומאפהענגיקע" רעגירונגען, באמבארדירנדיק כינעזישע צוגן און שטעט, און שיקנדיק איר קריגס פלאט אין די כינעזישע וואסערן.

און גלייכצייטיק ווארנט זי די כינעזישע רעגירונג, אז זי וועט געהאלטן ווערן פאראנטווארטלאך פארן לעבן און וואוילזיין פון די יאפאנעזישע בירגער אין כינע, אזוי אז די כינעזישע רעגירונג האט די שווערע אויפגאבע צו האלטן אין צוים דעם צארן פונם כינעזישן המון, וועלכן די יאפאנעזער אליין פראוואצירן מיט זייערע באנדיטישע מעשים.

זעט עס אוים צו זיין קלאר, אז יאפאן שטרעבט צו מלחמה, — א לייכטע מלחמה פאר איר, פאר א ריזיקן פריז. אבער האלט דאך די פעלקער ליגע פארזאמלונג איצט אפ אירע זיצונגען אין זשענעווע, און זי האט דאך אין איר קאנסטיטוציע א פונקט וואס פארפליכטעט די מיטגלידער (פון וועלכע יאפאן איז אויך איינער) צו פארטיידיקן קרבנות פון אגרעסיווע מלחמות!

פארוואס נעמט די פעלקער־ליגע ניט אן קיין שטרייגנע מיטלען צו מאכן א סוף צו יאפאנס מלחמה פראוואקאציעס? איז זי טאקע אזוי אנטשלאסן נאר אויפן פאפיר און מיטן צונג, און אזוי הילפלאז ווען עס קומט דער פאקטישער פרואוו? דעמאנסטרירט זי איצט איר הילפלאזיקייט און נוצלאזיקייט?

און וואו איז דער קעלאג־בריאן אפמאך, — איז ער, ווי אלע אנדערע ענלאכע אינטערנאציאנאלע אנטי־מלחמה טראקטאטן, בלויז א פאפירענע שמאטע?

עס איז אבער ניט אויסגעשלאסן נאך אן אנדער מעגלאכקייט, א סך אן ערגערע. אפשר ווערן דא הינטער די קוליסן אנגעפירט אינטריגעס און מחלוקות. פארטיילונגען פון "לא־יחרץ געלט" צווישן גרוים־מאכטן. און אפשר זיינען דא דיפלאמאטן וואס ווילן מלחמה, ווי איינעם פון די ראדיקאלע מיטלען צו לייזן די דרינגענדיקע ארבעטס־לאזיקייט, דורך ארויסשיקן מיליאנען מענשן אין די טראנשייען פארפוילט און גע'הרג'עט צו ווערן...

די געפאר פון מלחמה צווישן כינע און יאפאן איז זייער גרוים, און היינטיקע צייטן איז שווער צו לאקאליזירן מלחמות. — יעדע לאקאלע מלחמה קאן אנצינדן א בראנד איבער דער גאנצער וועלט.

די וואס זיינען באמת פאראינטערעסירט אין פרידן טארן דערפאר ניט בלייבן גלייכגילטיק צו יאפאנס פראוואקאציעס אין כינע. דאס קאן זיך אויסלאזן צו אונזערע אלעמענס קעפ.

עס איז געקומען א צייט, וואס ס'איז ווייניק צו ריידן פון פרידן, נאר עפעס מוז געטאן ווערן, און שנעל געטאן ווערן, איידער עס ברעכט אוים דער וואולקאן.

גענעראל מאנאש

לייטענאנט־גענעראל סער דזשאן מאנאש, וועלכער איז נאר וואס געשטארבן אין אוסטראליע, וואלט נאך מיט א גאנץ קורצער צייט צוריק געווען אן אוממעגלאכע דערשיינונג אינם אידישן לעבן.

דאס אידישע פאלק האט געגעבן דער וועלט גרויסע דיינקער, וויסנשאפטסלייט, קינסטלער. עס האט אויך איר געגעבן שטאטסלייט און פאליטיקער, מיט וועלכע די גויאישע וועלט האט זיך באנוצט אפילו אין די פינסטערע יארהונדערטער פונם מיטלאלטער, ווען אידן זיינען באהאנדלט געווארן ערגער ווי חיות.

אבער אידישע קריגס־פירער זיינען א גרויסע זעלטנהייט אין דער אידישער גלות־געשיכטע. קריגס־פירעריי איז בכלל ניט קיין אידישע פאך, און דערצו זיינען די ארמייען תמיד אזוי פארהיילקט געווארן ביי די אומות העולם, אז א איד האט ניט געהאט קיין געלעגנהייט צו דערגרייכן וועלכן ס'איז העכערן ראנג אין דער ארמיי, ווען מען האט אים אפילו אריינגענומען אין אירע רייען.

די לאגע האט זיך אבער איצט גרינדלאך געענדערט. די לעגענדע פון אידישער פחדנות איז פארשוואונדן געווארן. אידן האבן ארויסגעוויזן גרויסע העלדישקייטן סיי אויפן שלאכטפעלד, אין סיי אין קאמף אין זעלבסטשוץ און אין די רעוואלוציאנערע רייען.

און דארטן וואו מען האט אוועקגעמאכט מיט ראסן פאראורטיילן, האט מען זיך באנוצט מיט די אידישע פעאיקייטן אויך אויף דעם מיליטערישן געביט. האט סאוועט רוסלאנד געהאט ווי איר גלענצענדסטן פירער פון דער רויטער ארמיי דעם אידן לעאן טראצקין, און אוסטראליע האט געהאט פארן הויפט קאמאנדיר פון איר ארמיי אין פראנקרייך אין דער גרויסער מלחמה דעם אידן סער דזשאן מאנאש.

אנב איז מאנאש געווען טאקע אן אמת'ער איד, און ניט אן אוסטראליער פון אידישן גלויבן. ער איז לעצטנס געווען אפילו ערן־פרעזידענט פון דער אוסטראליער ציוניסטישער פעדעראציע, און ער האט זיך תמיד אינטערעסירט מיט אידישע ענינים איבער גאר דער וועלט.

און דאס האט אים גאר ניט געשטערט צו זיין אזא גוטער אוסטראליער, ווי וועלכער ס'איז אוסטראליער פונם זעלבן קלאס, און צו געניסן פון דער גרעסטער אכטונג פונם אוסטראליעזער פאלק.

קעמפט אומבאוואפנט מיט א בארג לייב און באזיגט אים

דאס איז צום ערשטן מאל וואס א בארג לייב באפאלט א דערוואקסענעם מאן.

ביים פאסיפישן ברעג, אין סטייט וואשינגטאן, זיינען פאראן א סך הויכע בערג. זייערע שפיצן זיינען באדעקט מיט אייביקן שניי. זייערע זייטן זיינען באדעקט מיט גרויסע, געדיכטע פרימיטיווע וועלדער. גרויסע, דיקע ביימער, וועלכע וואקסן שוין פון דעם אנפאנג פון צייטן. דיק און פינסטער זיינען די דאזיקע וועלדער, די ביימער וואקסן ווילד און אין אלע זייטן; די נאטור איז דא ניט איבערקלייבעריש און גיט זיך ניט אפ מיט קיין סימעטרישן אויסשטעלן פון די ביימער, — וואקסן זיי ווי און וואו עס לאזט זיך. שטורעמס פייפן פריי און אומגעשטערט אין די דאזיקע וועלדער, וואס זיינען אזוי הויך, אבער אין טאל איז שטיל און רואיק. פארשיידענע גראזן און פלאנצונגען, אפילו שמעקנדע בלומען וואקסן דארטן, און ביימער גיגאנטישע וואס דערגרייכן ביז 200 און דריי הונדערט פוס די הויך. און ווילדע חיות וואנדערן ארום פריי און אומגעשטערט אין די דאזיקע וועלדער, פלאדיען זיך, פארניכטן איינער דעם צווייטן, ניט געשטערט פון דער דערבייאיקער, הויך אנטוויקלטער ציוויליזאציע.

דער קאוגאר, אדער ווי ער ווערט גאנץ אפט אנגערופן, דער בארג לייב, מאכט זיך זיין היים אין די דאזיקע וועלדער, ער לעבט אויף די חיות פון די וועלדער, הויפטזאכלאך אויף די הירשן. זיין לעבנס שטייגער איז אבער זייער אן אינטערעסאנטער. ער לאזט זיך זעלטן ארויס אויף יאגד בייטאג. עסט ער אפ א גוטן מאלצייט, וועט ער ניט ארויסשטעקן דעם קאפ פון זיין נארע פאר צוויי און דריי טעג, אפילו ניט אום צו שטילן זיין דורשט. ער קאן ליידן הונגער און דורשט פאר אייניקע טעג און אין דער מדבר אפילו פאר א וואך צייט און מער.

עס איז געווען אנגענומען, אז דער קאוגאר, דער בארג לייב, איז א גוואלדיקער פיינלינג. מען האט נאך ביז איצט ניט געהערט, אז א בארג לייב זאל אטאקירן א פול־געוואקסענעם מענש, סיידן יענער האט אים אויפגערייצט. פרויען און קינדער האט דער בארג לייב יא אמאל אטאקירט. כאטש ער איז שטארק און מעכטיק, זיינען זיינע טריט אזעלכע ווייכע, אז מען קאן זיי זעלטן הערן. ער שפאנט ניט ווי די אנדערע פיר־פיסיקע חיות נאר ער גליטשט זיך גנבה'ש אויף זיין וועג.

און אט לייענען מיר אין דעם "זונטאג־לעדזשער" וועגן א באגעגעניש צווישן א מענשן, אן אומבאוואפנטן, מיט א בארג לייב, וועגן א קאמף וואס עס איז אנטשטאנען צווישן זיי און ווי אזוי דער מענש האט זיין אנגרייפער באזיגט.

די דאזיקע פרימיטיווע וועלדער פון וואשינגטאן סטייט, האבן אנגעצויגן אייניקע געהילץ־קאמפאניעס פון לאנד און דער מענש האט צעשטערט די רואיקייט פון וועלכער די וואלד חיות האבן געוואוסט איידער ער איז אהין אריינגעקומען. מען האט זיך אריינגעשניטן מיט רעלסן אין די טיפע טיפקייטן פון וואלד; די זעג און די האק האבן גענומען זינגען זייער ליד פון פארשריט און פראגרעס און די וועלדער האבן אנגעהויבן ווערן שיטערער.

אין א שיינעם שבת נאכמיטאג האט טשארלס ע. וואטערן, אן אנגעשטעלטער פון דער לייננוויו געהילץ קאמפאני, א שטארקער, גוט געבויטער 34־יאריקער מאן, געדארפט זיך אריבערצופארן אין א דערבייאיקן קעמפ וואס האט זיך געפונען אויף א דערבייאיקן בארג. דער טאג איז געווען א הייסער, האט זיך אים ניט געוואלט גיין אין אזא הייסן טאג, האט ער גענומען א גאז ספידסטער, וואס לויפט אויף די רעלסן אום וואס שנעלער אפצופאטערן זיך מיט זיינע געשעפטן.

האט ער זיך זארגלאז געגליטשט איבער די רעלסן, ניט האבנדיק קיין אנונג וואס אים דערווארט. פלוצלונג האט דער אינדזשין פון זיין ספידסטער גענומען ווערן היים, וואטערן האט געוואוסט וואס דאס מיינט — עס גייט אים אויס די וואסער. האט ער זיך גענומען ארומקוקן צו געפינען א טייכל פון וועלכן ער זאל קאנען אנשעפן א ביסל וואסער. און באלד האט ער אזא פלאץ געפונען. האט ער גענומען מיט זיך אלטע כלי וואס ער האט מיט זיך פאר דעם צוועק געהאט, און איז ארונטער צום טייכל אנצושעפן וואסער.

ביים טייכל האט ער זיך אנגעבויגן, שוין געווען גרייט אנצושעפן וואסער, ווען ער האט דערהערט ווי א לייכטן גערויש הינטער זיך. מיט דער שנעלקייט פון א חיה וואס דערפילט א געפאר, האט ער זיך געגעבן א גלייך אויס און זיך אומגעדרייט. ניט ווייט פון אים, בלויז א זעקס פוס, איז געשטאנען א בארג לייב. וואטערן איז ניט געווען באוואפנט און דאס בלוט האט גענומען גליווערן אין זיינע אדערן. ער האט געוואוסט פון דער אנגענומענער מיינונג אז דער בארג לייב איז א פיינלינג, אבער די דאזיקע חיה וואס איז געשטאנען קעגן אים, גרייט ארויפצושפרינגען אויף אים און דורכבייסן זיין האלז מיט אירע שארפע ציין, האט אויף אים ניט געמאכט דעם איינדרוק פון א פיינלינג.

האט ער זיך גענומען רוקן הינטערוויילאכץ מיט דער האפענונג אז אים וועט געלינגען אויסצומיידן דעם לייבס שפרונג און אפשר צוקומען צו זיין מאשינקע און אנטרינען. אבער דער לייב האט אים ניט נאכגעלאזט. ער האט נאכגעפאלגט זיין יעדן שפאן און

פראפעסאר טוליא לעווי־ציוויטא - גענאלער איטאליעניש־אידישער מאטעמאטיקער

(ספעציעל פאר 'דאס אידישע ווארט')

פון ד. קליינלערער

ווען מוסאליני האט געשאפן מיט א יאר צוריק די "איטאליענישע אקאדעמיע", אויפ'ן שטייגער פון דער בארימטער "אקאדעמיע פראנסעז", האט אין אלע קרייזן פון איטאליענישן אידענטום ארויסגערופן א גרויס פארוואונדערונג דער פאקט, וואס אין דער "אקאדעמיע" איז ניט באשטימט געווארן קיין איין אידישער מיטגליד.

ס'טייטש, האבן זיך דאן געפרעגט די איטאליענישע אידן, מיט וואס זאל מען דערקלערן דעם פאקט, דאס אין איטאליע, וואו דאס אידנטום האט די שענסטע פאטריאטישע טראדיציעס, און האט געגעבן אויף יעדן געביט די גרעסטע פערזענלאכקייטן, מענשן פון וועלט פארנעם, זאל עס ניט זיין רעפרעזענטירט אין דער ניי געשאפענער אקאדעמיע . . .

עס איז אויסגעקומען באמת מערקווירדיק, אז אזעלכע נעמען, ווי פראפעסאר סעזארא וויוואנטי, שעפער פון איטאליענישן האנדלס־רעכט, ווי פראפעסאר סענטאלאר פאגא, וועלט בארימטער פיזיאלאג, פראפעסאר גינא אריאס, ערשטקלאסיקער עקאנאמיסט און פילע אנדערע מיט וועלכע די איטאליענישע וויסנשאפט שטאלצירט, זיינען ניט "זוכה" געווען באשטימט צו ווערן דורך מוסאלינין אלס מיטגלידער פון זיין נייער אקאדעמיע...

די דאזיקע פארוואונדערונג איז אויסגעקומען נאך גרעסער און בולט'ער ווען קורץ נאכדעם ווי די נייע "אידן־ריינע" אקאדעמיע איז אנטשטאנען, איז עפנטלאך באוואוסט געווארן, אז אלס ווירקלאכער מיטגליד פון דער אלטער "פויפסטלאכער וויסנשאפטלאכער אקאדעמיע" איז באשטימט געווארן דער אידישער געלערנטער, פראפעסאר פון מאטעמאטיק פון רוימער אוניווערסיטעט, דר. טוליא לעווי־ציוויטא.

די נאמינאציע פון פראפעסאר טוליא לויט דער פערזענלאכער איניציאטיווע פון פויפסט אליין, האט דאן געמאכט, אפילו אין די איטאליענישע רעגירונגס קרייזן, א שטארקן איינדרוק. דער פראפעסאר לעווי־ציוויטא איז איינער פון די גרעסטע מאטעמאטיקער פון היינטיקן דור. ער ווערט אויך גערופן דער "איטאליענישער איינשטיין", און דער מאטעמאטיק זיינען באקאנט זיינע פארמולען, וועלכע ווערן אנגערופן מיט זיין נאמען.

די דאזיקע פארמולען האט אויך פראפעסאר איינשטיין פיל צו פארדאנקען די מאטעמאטישע באגרינדונג פון זיין עפאכע־מאכנדער טעאריע. אין דער וויסנשאפטלאכער וועלט און הויפטזאכלאך אין איטאליע איז פראפ. לעווי־ציוויטא געווען איבערהויפט איינער פון די ערשטע, וועלכע האבן אנגעוויזן, גלייך ווי עס איז דערשינען די בארימטע איינשטיינישע בראשור וועגן רעלאטיוויטעט, אז די דאזיקע נייע לערע איז פולקאם באגרינדעט און וועט ענדערן אונזערע ביז־איצטיקע באגריפן.

איידער אבער איך וועל שילדערן די פערזענלאכקייט פון פראפ. לעווי־ציוויטא — דעם איינציקן אין דער געשיכטע פון אידישן מיטגליד אין דער פאפסטלאכער וויסנשאפטלאכער אקאדעמיע — איז כדאי צו ווידמען א פאר ווערטער דער אקאדעמיע אליין.

נאכ'ן איינגעמען רוים, אין יאר 1880, דורך דעם איטאליענישן מיליטער, ווען דער פאפסט האט זיך פארשלאסן אין די וואטיקאנישע פאלאצן, איז די טעטיקייט פון דער אקאדעמיע כמעט ווי אפגעשטעלט געווארן.

איצט, ווען עס איז אנטשטאנען אויפסניי די "וואטיקאן־מלוכה", האט דער פאפסט פיוס דער עלפטער ארויסגערופן צוריק צום לעבן די "פאנטיפיציא אקאדעמיע" און אויסגעוויילט צו איר די גרעסטע געלערנטע פון דער קאטוילישער אמונה.

אלס רעגעל קאנען ניט צו איר געהערן אפילו פראטעסטאנטן. דער איינציקער אויסנאם איז געווען נאר דער ניט לאנג צוריק פארשטארבענער פראפעסאר פרייטאג וועלכער האט א דאנק זיינע וויסנשאפטלאכע פארדינסטען און זייער פיל א דאנק זיין נאענטער קרובה'שאפט מיט איינער פון די עלטסטע, פאפסט־געטרייע, אריסטאקראטישע רוימישע פאמיליעס, איז געווארן איינגעלאדן אלס מיטגליד פון דער אקאדעמיע.

פראפעסאר לעווי־ציוויטא איז איצט אלזא ניט נאר דער איינציקער איד, נאר אפילו דער איינציקער ניט־קאטאליק אין דער אלטער און שטרייגער אקאדעמיע פון וואטיקאן.

במשך פון דעם געשפרעך וואס איך האב געהאט לעצטנס מיט דעם דאזיקן באשיידענעם, קלוגן און גנייאלן געלערנטן, האט ער פאר מיר ניט פארבארגן די צופרידנהייט וואס ער האט געהאט, — אלס איד און אלס וויסנשאפטלער, — ווען ער האט זיך דערוואוסט וועגן זיין נאמינאציע אין דער "פאנטיפיציא אקאדעמיע".

ער האט מיר דערביי דערציילט דעם פאלגנדן כאראקטעריסטישן עפיזאד: נאך דעם ווי דער פאפסט האט באשליסט צו נאמינירן אלס מיטגליד פון דער אקאדעמיע א געוויסע וויסנשאפטלאכע פערזענלאכקייט, ווערט אנפארטרויט א באזונדער קאמיסיע אפצוגעבן אים א באריכט וועגן דער רעליגיעזער און מאראלישער אויפפירונג פון דעם פאראויסגעזעענעם קאנדידאט. אויף א באזונדער אודיענץ שטעלן זיי נאכהער פאר דעם פאפסט די רעזולטאטן פון זייער אויספארשונג.

אין פאל פון פראפעסאר לעווי־ציוויטא האט די קאמיסיע אויפמערקזאם געמאכט דעם פאפסט, אז דער קאנדידאט איז א איד און באזוכט אפילו אין די פייערלאכע יום־טובים די אידישע סינאגאגע ביים טיבער . . .

פיוס דער עלפטער, אויסהערנדיק זיינע באריכט־געבער האט זיי קורץ געענטפערט: יא, איך ווייס אז לעווי־ציוויטא איז א איד, ער איז אבער אויך א גרויסער געלערנטער . . .

אין די ארבעטן, וואס פראפ. לעווי־ציוויטא האט פארגעשטעלט דער פאפסטלאכער אקאדעמיע, זייט דער קורצער צייט וואס ער געהערט צו איר, האט ער הויפטזאכלאך אנטוויקלט די וויסנשאפטלאכע באגרינדונג פון איינשטיינס רעלאטיוויטעט טעאריע.

איינשטיינס טעאריע איז אויך געווען געווידמעט דער קורצער אבער טיפזיניקער רעפעראט, דעם 21טן מאי דעם יאר, וועלכן פראפעסאר ציוויטא האט פארגעלעזן דורך דער ראדיא, אין דער אנוועזנהייט פונ'ם פאפסט און דעם גאנצן קארדינאל קאלעגיום, נאך דער פייערלאכער ערעפענונג פון דער וואטיקאנישער ראדיא־צענטראלע.

דאן צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פון אידישן פאלק, האט גערעדט צו מיליאנען צוהערער פון דער גאנצער וועלט, אין דער אנוועזנהייט פונ'ם הויפט פון דער קאטוילישער קירכע, א אידישער געלערנטער, א מענש וועלכער טראגט מיט ווירדע און שטאלץ זיין אידישן נאמען.

פראפעסאר טוליא לעווי־ציוויטא איז סך־הכל אלט א יאר זעכציק. ער איז געבוירן געווארן אין פאדאווא פון אנגעזעענע אידישע עלטערן. זיין פאטער איז געווען א בארימטער אדוואקאט און אויך א לאנגערע צייט בירגער־מייסטער פון דער שטאט.

נאך אלס גאר יונגערמאן האט זיך טוליא אויסגעצייכנט אויפ'ן געביט פון פיזיש־מאטעמאטישע פארשונגען. צוזאמען מיט זיין פראפעסאר ריטשי האט ער אויסגעפונען א רייע מאטעמאטישע פארמולען. זיינע ערשטע וויסנשאפטלאכע ווערק זיינען הויך געשעצט געווארן און דעם יונגן 23־יאריקן געלערנטן ווערט אנפארטרויט די קאטעדרע אין דעם אוניווערסיטעט אין פארמא.

נאך אייניקע יארן אין פארמא גייט איבער פראפעסאר לעווי־ציוויטא צו דער אלטער אוניווערסיטעט קיין באלאניא. גאנצן 17 יאר פארנעמט פראפעסאר ציוויטא די קאטעדרע פון מאטעמאטיק אין דער רוימישער אוניווערסיטעט פון באלאניא. דארט דערשיינען זיינע באדייטנדסטע ווערק. דארט האט ער זיך קונה שם געמאכט אויף דער גאנצער וועלט.

א דאנק זיין איניציאטיווע ווערט פראפ. איינשטיין איינגעלאדן אין יאר 1921 צו האלטן אייניקע פארטראגן אין דעם אוניווערסיטעט פון באלאניא. פון דאן אן פארוואנדלען זיך די וויסנשאפטלאכע באציאונגען צווישן די צוויי אידישע גאונים אין א פערזענלאכער פריינטשאפט.

וועגן דער וויסנשאפטלאכער ריכטיקייט פון דער רעלאטיוויטעט טעאריע, קאן שוין יעצט ניט זיין קיין ספק, — זאגט צו מיר פראפ. לעווי־ציוויטא, וויזנדיק מיר איינעם פון די ערשטע עקזעמפלארן פון דער בראשור "די פרינציפן צו דער רעלאטיוויטעט טעאריע", וועלכע פראפעסאר איינשטיין האט אים צוגעשיקט גלייך נאך איר דערשיינען.

— ער האט מיר אויך פארגעשלאגן צו געהערן צום קוראטאריום פון דער העברייאישער אוניווערסיטעט אין ירושלים — און דעם פארשלאג האב איך נאטירלאך אנגענומען. איך איבערצייג מיך אלץ מער — באמערקט ווייטער פראפ. ציוויטא — אז דער אידישער גייסט ברויכט א וויסנשאפטלאכן לערן אנשטאלט, וואו ער זאל זיך קאנען פריי און אייגנארטיק אנטוויקלען.

פראפ. לעווי־ציוויטא אינטערעסירט זיך אויך מיט'ן אידישן לעבן אין די גלות לענדער. באזונדערס מיט די שוועריקייטן, וואס האבן אויסצושטיין די יונגע אידישע וויסנשאפטלאכע קרעפטן.

— לעצטנס, דערציילט ער מיר במשך פון אונזער לאנגן געשפרעך — האט צו מיר געשריבן פראפ. איינשטיין און מיר מיטגעטיילט וועגן א יונגן געלערנטן, א רומענישן איד, וועלכער האט שוין אפילו געארבעט אויפ'ן געביט פון מאטעמאטיק אין "פרידריך ווילהעלם אינסטיטוט" אין בערלין. איצט איז ער אן ארבעטס מעגלאכקייטן.

— דאס איז באמת א גרויסע וויסנשאפטלאכע קראפט — באטאנט שטארק פראפ. ציוויטא — און עס איז א שאנד אז צוליב אנטיסעמיטיזם און "נומערוס קלאוזוס" זאל אזא געלערנטער ניט באקומען ווייטערע שטודיום־מעגלאכקייטן און א קאטעדרע אויף אן אוניווערסיטעט אין רומעניע — זיין געבורטס לאנד.

* *

פראפ. לעווי־ציוויטא האט די גרעסטע וויסנשאפטלאכע אויסצייכענונגען. ער איז א מיטגליד פון די באדייטנדסטע אויסלענדישע אקאדעמיעס. ער איז דאקטאר אינזשינער "האנארים קאוזא" פון דער אלטער טעכנישער הויך־שול אין אאכען, פאר זיינע וויסנשאפטלאכע פארדינסטן אויפ'ן געביט פון דער אלגעמיינער מעכאניק.

אלס איר ערן־מיטגליד האט אים אויך אויסגעוויילט די וויסנשאפטלאכע אקאדעמיע אין לענינגראד. עס איז באמת איינער פון די מערקווירדיקסטע קוריאזן, דאס כמעט גלייכצייטיק, ווען פון דער וואטיקאנישער ראדיא צענטראלע האט פראפ. לעווי־ציוויטא געלעזן זיין רעפעראט וועגן די פרינציפן פון איינשטיינס טעאריע, האט די לענינגראדער וויסנשאפטלאכע אקאדעמיע באהאנדלט די לעצטע ארבעטן אויף דעם געביט פון אידישן מיטגליד פון דער "אקאדעמיע פאנטיפיציא".

מערקווירדיקע קוריאזן פון א זעלטענער, מערקווירדיקער וויסנשאפטלאכער קאריערע . . .

אין דער רייכער גאלעריע פון אידישע געלערנטע און וויסנשאפטמענער איז פראפ. טוליא לעווי־ציוויטא אומצווייפלבאר איינע פון די שענסטן, אינטערעסאנטסטע און ריינסטע געשטאלטן. ("איטא")

דער'הרג'עט א בער

פון ר. הערשעלע

דאס איז געווען אין א ווינטערדיקן פארנאכט, אין א בין־השמשות, צווישן מנחה און מעריב, זיינען מיר זיך געזעסן עטלאכע יונגעלייט און גערעדט פון דער היים, פון דער אלטער ליבער הארציקער היים, וואו יעדע קלייניקייט איז אזוי ליב און טייער, און איז אזוי איינגעבאקן טיף אין הארצן.

כאטש, יעדער פון אונז, איז שוין געווען א לייגערע צייט דא אין לאנד, פונדעסטוועגן, זיינען די מעשה'לאך וואס מען האט דערציילט געווען אזוי לעבעדיק, אזוי פריש, גלייך אט, האט עס ערשט נעכטן פאסירט.

און יעדער איינער האט געהאט וואס צו דערציילן, ווייל איבערגעלעבט האט יעדער פון אונז זייער פיל, און די שטימונג איז געווארן אזא טרויעריקע, אזא פיינלאכע, און די בייענקעניש האט אנגעהויבן ציען ביי דער נשמה, מיט אזא מין נאגעניש, כאטש נעם א פאר פליגל און פלי.

וואוהין פליען? האט קיינער ניט געוואוסט.

האט איינער פון דער געזעלשאפט געמאכט א פארשלאג אז מ'זאל עפעס זינגען.

אבער ביי קיינעם האט זיך דאס מויל ניט געעפנט...

גיי זינג, אז אויפ'ן הארצן איז אזוי אנגעזאלצט, אזוי פאסקודנע מרה־שחורה'דיק, כאטש שטעל זיך אוועק אין מיטן גאס און שריי "גוואלד אידן, גיט מיר אן אנדער שטימונג"!

— אפשר זאל מען גאר אריינגיין ערגעץ אין א רעסטאראן, האט איינער

איז געקומען אלץ נעענטער און נעענטער.

וואטערן איז געקומען צו א פלאץ וואו עס זיינען געלעגן שטיינער, געוואוסט האט ער, אז ער וועט זיך אן א קאמף ניט ארויסדרייען, און אין א קאמף וועט ער זיכער פארלירן זיין לעבן. עס איז אבער קיין אנדער אויסוועג ניט געווען. ער האט אויפגעהויבן דריי שטיינער און ווען דער לייב איז שוין געווען גרייט ארויפצושפרינגען אויף אים, האט ער אים דערלאנגט מיט א שטיין גלייך אין מויל אריין. דער לייב איז געווארן נאך בייזער, האט זיך צוזאמענגעקארטשעט, גרייט צו שפרינגען. וואטערן האט א שלייער געטאן א צווייטן שטיין, ער האט אבער ניט געטראפן אין ציל און דאן דעם דריטן און לעצטן שטיין. דער האט שוין געטראפן אין ציל, גלייך אין מוח, צווישן די אויגן. דער לייב האט דערפילט א שטארקן ווייטיק און איז אפגעלאפן אן א זייט.

וואטערן האט זיך באנוצט מיט דער געלעגנהייט, איז שנעל צוגעקומען צו זיין מאשינקע, אוועק אהיים און געמענדיק א ביקס און א פאר חברים, איז ער צוריקגעקומען און דעם לייב דערשאסן.

פון אונזערע באמערקט.

— אלרייט, זאל מען גיין אין א רעסטאראן, האבן אלע צוגעשטימט.

און מיר זיינען אלע געגאנגען אין א רעסטאראן, וואו מ'קאן זיך באגעגענען מיט באקאנטע.

אין רעסטאראן איז געווען גאנץ פריילאך, פיל באקאנטע פנים'ער האבן זיך געוואונפן אין די אויגן, און צווישן זיי איז געזעסן "אהרעלע שיסער" און האט עפעס געמאכט מיט די הענט, און גערעדט, און דער עולם איז געזעסן און זיך איינגעהערט צו יעדן ווארט.

דערזעענדיק אונז, האט ער פארלאזט דעם טיש וואו ער איז געזעסן, און האט זיך געמאכט פלאץ לעבן אונזער טיש וואו מיר האבן זיך געזעצט.

"אהרעלע שיסער", האט מען אים גערופן דערפאר, ווייל וואס ער פלעגט דערציילן, פלעגט ער איבערשיסן, קיין קאנטראל אויף זיינע ווערטער האט ער קיינמאל ניט געהאט, איבערהויפט נאך אז ער פלעגט זיך צעווארימען, דאמאלסט האט זיך זיין פאנטאזיע צעשפילט, די צונג איז געווארן לויז, און "סטאפן" האט מען אים שוין בשום אופן ניט געקאנט.

נאך א מעלה האט ער געהאט, אויב ער האט נאר געקראגן א "צוהערער" האט ער שוין יענעם ניט אפגעלאזט. שטונדן האט ער געקאנט אפזיצן און דערציילן זיינע "אוואנטיורעס" וואס זיינען ניט געשטויגן און ניט געפלויגן.

און אויב יענער האט שוין געוואלט אוועקגיין, האט ער אים בדאי "געטריט", אבי ער זאל נאך אביסל זיצן: "אט בין איך שוין באלד פארטיק און מיר גיין צוזאמען" — האט ער זיך ביי יענעם ממש געבעטן.

— איך האב אייך דערציילט, וואס מיט מיר אליין האט פאסירט, ווען איך בין נאך געווען גאר א יונג אינגל — ניין? — איך האב אייך ניט דערציילט? — האט אהרעלע שיסער געפרעגט — אט מעגט איר עס הערן.

און אהרעלע האט זיך גענומען אויסהוסטן, אויסצווישן די ברילן, מאכן הכנות, און דער עולם איז געווארן נייגעריק, שטארק אנגעצויגן: "אהרעלע גייט עפעס דערציילן", מוז עס זיין זייער אינטערעסאנט, מען טאר קיין ווארט ניט פארלירן, און ווידער, קומט עס צונויף אויף שפעטער, עס הייסט, מ'קאן עס נאכדערציילן, און ס'איז טאקע פאראן וואס נאכצודערציילן.

— דאס איז געווען מיט א יאר עטלאכע און צוואנציק צוריק, — האט אהרעלע אנגעהויבן זיין מעשה.

— איך בין דאמאלסט אלט געווען א יאר פופצן און איך בין שוין געווען אין אכטן קלאס גימנאזיע, מיר האבן דאמאלסט געוואוינט אין קיעוו.

— מיין פאטער איז געווען זייער א רייכער מאן, מיר האבן געהאלטן פארסעיסעס און פארשיידענע געגנטן אין רוסלאנד און בהמות און פערד זיינען שטענדיק ביי אונז געווען פון די בעסטע. איבערהויפט נאך פערד — וואס זאג איך פערד, אדלערס זיינען עס געווען, ניט קיין פערד.

— פארגלוסט זיך מיר איינמאל א ווינטערדיקן טאג, איינשפאנען א פאר אדלערס, מיט א טייערן גוטן שליטן, און זיך אביסל דורכפארן אויף איינער פון אונזערע אימעניעס (גיטער, פארם) — דער טאג איז געווען א שיינער, דער פראסט א שטארקער, — איר געדיינקט דאך די רוסישע פרעסט! — אבער דער טאטע האט מיך אפגעשלאגן פון פארן, איך זאל ניט פארן הייסט עס, ווייל ער דיינקט אז עס וועט נאך זיין שנייען, און אזוי ווי כ'בין דאך געווען דער בן־יחיד, דער איין־און־איינציקער, האט מען טאקע איבער מיר געציטערט ווי איבער אן איין־און־איינציקן.

— האב איך זיך אבער איינגעשפארט, אז איך וויל דוקא יא פארן, און אז איך פלעג זיך איינשפארן, פלעג איך שטענדיק אויספירן.

— פאר איך מיר אזוי ארויס, אנגעטאן בין איך געווען ווארים, און מיינע פערדלאך אדלערס, פליען, אז ס'א פארגעניגן צו קוקן.

— און אזוי ווי איך בין אפגעפארן א צען ווערסט, איז פלוצים דער הימל געווארן שווארץ פון כמארע, און עס האט אנגעהויבן צו בלאזן א שטארקער ווינט, אנגעהויבן שיטן א שניי און א שטורעם אז ס'איז געווארן אזא זעען, אז מ'האט גארניט געקאנט טאקע אויף אן אמת'ן, און דא פיל איך ווי די קעלט קריכט דורך און דורך די ביינער, און דער וועג איז אינגאנצן פארשאטן געווארן און איך זע ניט וואוהין צו פארן.

— אבער מיינע פערדלאך גיבן זיך ניט אונטער . . .

— טראכט איך מיר אזוי, זאל געשען וואס ס'וויל זיך, צוריק אהיים פארן וועל איך ניט.

— זיץ איך מיר אזוי אין שליטן, פאקע און קנאק מיט דער בייטש. — א בייטש האב איך געהאט גאר א גרטע, מיין טאטע האט זי געבראכט פון אויסלאנד, אז מ'האט געגעבן א קנאק מיט דער בייטש, האט מען געקאנט הערן אויף א מייל די ווייט...

— איך קוק זיך עפעס צו צום וועג, דער שליאך איז אינגאנצן פארשאטן מיט שניי, איך זע אז איך בלאנדזשע, ווייל דעם וועג האב איך געקאנט אזוי גוט, אז אפילו מיט פארמאכטע אויגן האב איך געקאנט טרעפן אהין, און דא, האט צוגעזעצט די נאכט — וואסזשע טוט מען?

— בין איך זיך מיישב און גיי זיך אזוי אראפ פונ'ם שליטן, מיט דער בייטש אין דער האנט, זוכן דעם וועג. גיי איך מיר אזוי אין דעם טיפן שניי, דער ווינט שמייסט אין פנים, און דער שניי איז אין אייניקע פלעצער געווען טיף ביז איבער'ן קאפ. דערווייל הער איך עפעס א זשומען. נעם איך און גיב אזוי א קנאק מיט דער בייטש, זע איך אז מיין בייטש האט זיך עפעס פארטשעפעט. האב איך געטאן א שלעפ מיין בייטש, האב איך צו מיין באוואונדערונג געזען א ווארעניק, טאקע אן אמת'ער ווארעניק, צוגעפרוירן צו דער בייטש...

— ווי קומט צו דער בייטש א צוגעפרוירענער ווארעניק, פרעגט איר? אט דאס איז דאך די מעשה.

— אויפ'ן וועג איז געווען א קרעטשמע, וואו אונזער א באקאנטער איד האט געוואוינט. די קרעטשמע איז געווען זייער א נידעריקע, און דער שטורעם האט די קרעטשמע אינגאנצן פארשאטן מיט שניי, און דעם קרעטשמערס ווייב איז געווען אינוויניק און געקאכט אויפ'ן פריפעטשאק ווארעניקעס, און אין דרויסן איז דער פראסט געווען זייער שטארק, און ווען איך האב געגעבן א קנאק מיט דער בייטש, איז די בייטש מיינע אריין דורכ'ן קוימען, דער שפיץ פון דער בייטש איז אריין וואו די ווארעניקעס האבן זיך געקאכט, און א ווארעניק איז באלד צוגעפרוירן געווארן צו דער בייטש — אזא פראסט איז געווען...

דער עולם אונזערער האט זיך איבערגעקוקט און אהרעלע האט זיך געהייסן דערלאנגען א גלאז טיי. ווען ער איז פארטיק געווארן מיט דער מעשה, רופט זיך אפ אהרעלע שיסער צו דער חברה:

— אט דעם סימן אויף מיין באק זעט איר?

מיר האבן זיך אלע איינגעקוקט אויף דעם סימן און ווי מיר האבן פארשטאנען, איז עס געווען א קראץ פון א רازיר מעסער. א פרישער קראץ, העכסטן א צוויי דריי טעג אלט.

אבער הערט וואס אהרעלע שיסער דערציילט וועגן דעם קראץ אויף דער באק, וועגן דעם סימן הייסט עס.

— דאס איז געווען א זומער שפעטער נאך דער מעשה מיט'ן ווארעניק.

— מיין טאטע האט געקויפט א נייע אימעניע מיט א גרויסן וואלד און מיר האבן יענעם זומער געוואוינט אויף דער אימעניע.

— פארוויילט זיך מיר אין א שיינעם טאג צו מאכן א שפאציר אין וואלד אריין, — אז די גויאים וואס האבן געדינט ביי אונז האבן געהערט אז איך וויל גיין אין וואלד אריין, האבן זיי מיך געווארנט אז איך זאל ניט פארגיין טיף אין וואלד, ווייל אין וואלד זיינען דא א סך ווילדע חיות.

— האב איך זיך נאטירלאך אויסגעלאכט און בין דוקא יא געגאנגען.

— גיי איך מיר אזוי אין וואלד און טראכט, פאנטאזיר: אט האב איך שוין געענדיקט די גימנאזיע, און נאך מיט א גאלדענעם מעדאל אויך, און וועל נאך דאס יאר אריינטרעטן אין אוניווערסיטעט. איך ווער א חתן פאר א רייכער מיידל, איך האב חתונה, איך ארדער זיך איין א שיינע היים. איך האב קינדער, די קינדער וואקסן אויף, איך גיב אוים אלע מיינע קינדער און איך מיט מיין אלטיטשקער בלייבן אליין, "דיעד דא באבא", ווי מ'זאגט אין רוסיש. איך ליג מיר אויף דער גרטער טערקישער ווייכער קאנאפע, און איך רויכער זיך א טייערן האוואנא ציגאר און ס'איז מיר גוט ווי די וועלט איך בין א גליקלאכער זיידע, ווער איז צו מיר גלייך? טאקע? און מיינע געדאנקען טראגן מיך אוועק ווייט, ווייט.

— פלוצים דערזע איך פאר מיינע אויגן א בער, א לעבעדיקער בער, א בער אזוי גרויס ווי אן אקס...

— פארשטייט איר דאך שוין אליין אז ס'איז מיר געווארן קאלעמוטנע אויפן הארצן, אבער פארלארן האב איך זיך ניט . . .

— האב איך זיך באלד אומגעדרייט און גענומען מאכן ברייטע שפאן, אבער דער בער נאך מיר. איך הויב אן לויפן, דער בער מיינער לויפט מיר נאך... איך וויל ארויפקריכן אויף א בוים, איז זיך מיישב מיין בער, און פארסטאמפעווע מיר דעם וועג. און טוט זיך א שטעל אויף די הינטערשטע פיס, און מיט די פעדערשטע צוויי לאפעס נעמט ער זיך שלאגן מיט מיר.

— איר ווייסט דאך אז א בער שלאגט זיך מיט די לאפעס, להבדיל, ווי א מענש מיט די הענט.

— זע איך דאך אז ס'איז שלעכט! איך בין דא מיט די הוילע הענט...

— הכלל! איך האב זיך גענומען שלאגן מיין בער, מיט די הוילע הענט, און מיר האבן זיך אזוי לאנג געראנגעלט און געשלאגן, ביז איך האב דער'הרג'עט דעם בער, טאקע מיט די הוילע הענט...

— און דער סימן אויף דער באק איז נאך פון יענעם געשלעגל...

— דו האסט דער'הרג'עט מיט די הוילע הענט? — האט אים איינער פון דער חברה געפרעגט.

— וואס־זשע, דו גלויבסט מיר ניט? — האט אים אהרעלע צוריק געענטפע'ט.

— ווען איך זאל געווען וועלן דערציילן א ליגן, וואלט איך דאך געקאנט זאגן אז דער בער האט מיך אויפגעגעסן, — איז געווען אהרעלעס ענטפער.

גליק און ראכע

סענסאציאָנעלער ראָמאַן
פון א. א.

(פארזעצונג)

נוט. איך דאנק אייך, איך וועל אלזא מארגן פארזעצן מיין רייזע מיטן זארג, האט דער פרעמדער געזאגט, דאך וואו זאל איך די נאכט פארברייגגען ?

דער העפלאכער באאמטער האט צו־גערופן א געפעך טרעגער און געהייסן אים ער זאל דעם הער אויעפשיקן אין דעם נעקסטן האטעל. דער פרעמדער האט אים הארציק באדאנקט און דאן גענומען אפשייד פון אים.

דער באאמטער האט פארשלאסן דעם טראנק און נים דיינקענדיקמער פונם זארג האט ער זיך צוריקגעקערט אין זיין אפיס. דאס געלט וואס איז גע־קומען מיטן פריערדיקן שנעלצוג האט דער באאמטער איבערגעצייגט אין עם פארשלאסן אין א שראנק.

די נאכט איז געקומען. דער באאמ־טער האט אלעס באזארגט אין אזוי ווי ביז 4 אזיינער איז קיין צוג נים געווען האט ער זיך געזעצט ביים טיש און גע־נומען לעזן א צייטונג.

דאך מערקווירדיק, דער באאמטער האט פארשלאסן די אריינגאנגס טיר און איז דאך פולצלונג אומרואיק גע־וואָרן נים וויסנדיק אליין פארוואס. איז עס אפשר דערפאר וואס ער האט גע־האט אויפיל געלט ביי זיך אדער ווייל אין דעם דערבייאיקן צימער שטייט א טרונע ?

ער האט אוועקגעלייגט די צייטונג און שטארקער גענומען רויכערן זיין לייולקע.

ווי הויך דער ווינט וואיעט אין דרויסן. עס איז א טרויעריקע נאכט. און דער באאמטער האט פעסט באר־שלאסן מער ניט צו בלייבן אליין אין סטאנציע הויז ביינאכט. ער נעמט אויף זיך אזא פארגנוגן־ארטלאכקייט.

דער זיינער האט געשלאגן 11. ער האט נאך אלזא 5 שעה צו וואָרן ביזן נעקסטן צוג.

אבער וואס איז דאס ? לעבן פלאץ פון טעלעגראף האט דער סיגנאל גע־קלונגען, אזוי שפעט אין דער נאכט א דעפעשע ?

דערשראָקן איז ער אריינגעשפרונג־גען. ער האט גענעבן דעם צייכן, אז ער האט די דעפעשע באקומען און דאן האט ער זי גענומען לעזן.

ער האט געקוקט אויף דער דעפעשע און האט זיך דאן איבערגעבויגן איבער דער טרונע.

דאך, א הייליקער נביא, וואס זאל עס זיין ?

האט זיך נים עפעס באוועגט אין דער געהייימניספולער טרונע ?

ווי געלייכט איז ער געבליבן שטיין, ווען ער האט פלוצלונג דערזעען ווי דאס דעקל־פון טרונע הויבט זיך לאנג־זאם. זיינע האר האבן זיך ווי צוועי־קעם געשטעלט אין דער הויך און טויט און אנגסט איז ער געשטאנען אומבא־וועגט. דאך האט ער בליץ־שנעל זיין באוואוסטזיין צוריקגעקראגן און ער האט זיך געוואָרפן אויף דער טרונע.

ער האט געשווידערט. זאל דער טוי־טער האבן דערוואכט אין דער טרונע און ווידער לעבעדיק געוואָרן ?

ער האט געפילט אז דער וואס ליגט אין טרונע נים זיך־די גרעסטע מי אויפצוהויבן דאס דעקל. ניין, ער וועט אים נים ארויסלאזן.

א פארצווייפלטער קאמף האט זיך דאן אנגעפאנגען. אלע כחות האט דער באאמטער אנגעווענדעט נים צו לאזן, אז דאס דעקל פון טרונע זאל זיך עפע־נען און דער וואס איז געלעגן אין טרו־נע האט זיך ווי א משוגענער געוואָרפן און אלעס אנגעווענדעט צו באפרייען זיך פון זיין געפענגעניש.

גרויסע טראפנס שווייס האבן גע־טריפן פונם באאמטנס שטערן. א, הייי־ליקער פאטער. וואס וועט זיין דער סוף פון דער שרעקלאכער סצענע. מינוטן לאנג האט דער קאמף געדויערט. די פארצווייפלונג האט דעם באאמטן גע־נעבן נייע כחות.

זיינע אויגן האט הילפזוכנד גע־קוקט ארום זיך. א, אללאה, ווען אימע־צער וואלט אים יעצט געקומען צו הילף

ער האט מער נים געקענט קעמפן. ער האט נעקוקט אויף די שטריק מיט וועלכע מ'האט די טרונע אריינגעטראגן און פלוצלונג איז אים א רעטנדער גע־דאנק איינגעפאלן. ער האט מיט איין פוס פרובירט ציען צו זיך די שטריק און עס איז אים געלונגען נאך אזוי קער אנשטריינגונג די שטריק צו באַ־קומען.

אין דער צייט וואס ער האט גע־דריקט די טרונע מיט אלע כחות מיט מוטיק געקעפשט קעגן זיין שוואַ, האט ער די שטריק צוויי מאל ארומגעדרייט ארום דער טרונע און יעצט וועט דער מאן נים קענען ארויס פון דארט.

ער האט פרייער אפגעאטעמט און אנפגעווישט דעם שווייס פון שטערן.

דאך איז יעצט א נייע שרעק געקר־מען און ווידער האט א בלאסקייט באַ־דעקט דעם באאמטנס פנים. אין דער טיר פון שייכלער וועלכע פירט צום הויז האט זיך נעהערט הויכע קלעפ.

,ווי פארשטיינערט איז דער באאמטער און האט זיך דאן איבערגעבויגן איבער דער טרונע.

דאך, א הייליקער נביא, וואס זאל עס זיין ?

האט זיך נים עפעס באוועגט אין דער געהייימניספולער טרונע ?

ווי געלייכט איז ער געבליבן שטיין, ווען ער האט פלוצלונג דערזעען ווי דאס דעקל־פון טרונע הויבט זיך לאנג־זאם. זיינע האר האבן זיך ווי צוועי־קעם געשטעלט אין דער הויך און טויט און אנגסט איז ער געשטאנען אומבא־וועגט. דאך האט ער בליץ־שנעל זיין באוואוסטזיין צוריקגעקראגן און ער האט זיך געוואָרפן אויף דער טרונע.

ער האט געשווידערט. זאל דער טוי־טער האבן דערוואכט אין דער טרונע און ווידער לעבעדיק געוואָרן ?

ער האט געפילט אז דער וואס ליגט אין טרונע נים זיך־די גרעסטע מי אויפצוהויבן דאס דעקל. ניין, ער וועט אים נים ארויסלאזן.

א פארצווייפלטער קאמף האט זיך דאן אנגעפאנגען. אלע כחות האט דער באאמטער אנגעווענדעט נים צו לאזן, אז דאס דעקל פון טרונע זאל זיך עפע־נען און דער וואס איז געלעגן אין טרו־נע האט זיך ווי א משוגענער געוואָרפן און אלעס אנגעווענדעט צו באפרייען זיך פון זיין געפענגעניש.

גרויסע טראפנס שווייס האבן גע־טריפן פונם באאמטנס שטערן. א, הייי־ליקער פאטער. וואס וועט זיין דער סוף פון דער שרעקלאכער סצענע. מינוטן לאנג האט דער קאמף געדויערט. די פארצווייפלונג האט דעם באאמטן גע־נעבן נייע כחות.

זיינע אויגן האט הילפזוכנד גע־קוקט ארום זיך. א, אללאה, ווען אימע־צער וואלט אים יעצט געקומען צו הילף

ער האט מער נים געקענט קעמפן. ער האט נעקוקט אויף די שטריק מיט וועלכע מ'האט די טרונע אריינגעטראגן און פלוצלונג איז אים א רעטנדער גע־דאנק איינגעפאלן. ער האט מיט איין פוס פרובירט ציען צו זיך די שטריק און עס איז אים געלונגען נאך אזוי קער אנשטריינגונג די שטריק צו באַ־קומען.

אין דער צייט וואס ער האט גע־דריקט די טרונע מיט אלע כחות מיט מוטיק געקעפשט קעגן זיין שוואַ, האט ער די שטריק צוויי מאל ארומגעדרייט ארום דער טרונע און יעצט וועט דער מאן נים קענען ארויס פון דארט.

ער האט פרייער אפגעאטעמט און אנפגעווישט דעם שווייס פון שטערן.

דאך איז יעצט א נייע שרעק געקר־מען און ווידער האט א בלאסקייט באַ־דעקט דעם באאמטנס פנים. אין דער טיר פון שייכלער וועלכע פירט צום הויז האט זיך נעהערט הויכע קלעפ.

,ווי פארשטיינערט איז דער באאמטער

עס איז דא איין דזשאן מעקארמאק

פרעד מ. דזשי, לאקאלער מענע־דזשער פו זדער "טעלעבריטי קאנצערט סערוי" האט דערהאלטן לעצטן פריי־טאג פאלגנדע טעלעגראמע פון מר. קארליילי סקאט קאנצערט מענעדזשער פון סט. פאול און מינעאפאליס.

"דזשאן מעקארמאק האט אונז גע־נעבן דעם פיינסטן קאנצערט וואס ער האט ווען עס איז גענעבן אין די צוויי־לינג שטעט, אין אודיטאריום הייגט אוונט.

ער האט געזונגען עלף אנקארס מא־כענדיק א טאטאל פון 26 לידער. איר קאנט פארזיכערן אייערע ביידער אין ווינניפעג, אז מאנטאג (הייגט) אוונט וועלן זיי הערן דאס פיינסטע געזאנג. עס איז דא בלויז איין דזשאן מע־קארמאק".

"ער איז מער ווי א דזנגער פון איי־רישע לידער. ער זינגט פראנצויזישע, דייטשישע און איטאליענישע לידער פונקט אזוי גוט. ער איז אן ערנסטער קינסטלער און א ליבער מענש. ער איז א שיינע פערזענלאכקייט ! דער באַ־וויז פון זיין גרויסקייט איז די נאכ־פאלגערשאפט וואס ער האט".

רוקחי'ס
כשר
סקאָטרינג פוידער

צום שייערען און פוצען אלעס אין דער היים.

אנערקענט אלס די בעסטע זייט פילע יאָהרען.

הייט זיך פאר נאכגעמאכטע !

צו באקומען אין אלע גראסעריס

I. ROKEACH & SONS, Inc.

Brooklyn, N. Y.

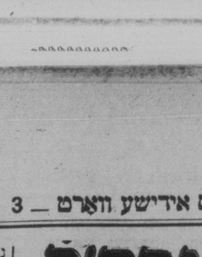

מעדיצינישער מאסאזש

מרס. ה. ערעל־סאלאוויי

פראפעסיאָנעלע מאסאזשיסטן, אויסגעבוי־טער דער דערפאלג אין באהאנדלען פאראליזיס און אלע פארטעס פון רומאטיזם.

223 KENNEDY STREET
(Next to Medical Arts Bldg.)
Ph. 21 930 Res. 56 766

Doctors' Directory דאָקטוירים
IN ALPHABETICAL ORDER

Office	Residence	
53 578	51 250	דר. ס. דזש. בערמאק, 834 מיין סטריט אפיס שטונדן פון 2—4 און 7—8 DR. J. C. BERMACK
22 717	54 429	דר. ס. דשואוויש, 404 באיד בילדינג שטונדן: 11—12, 3—6 און ביי אפאינטמענטס DR. SIMON JAUVOISH
26 600	28 153	דר. וו. הערשפילד, 576 מיין, קאר. אלעקסאנדער אפיס שטונדן: 11—1, 2—5 און 7—9 DR. H. HERSHFIELD
53 181	53 181	דר. י. פערלמאן, 291 באראוס, קאר. טשארלס אפיס שטונדן: 3—5 און 7—8 DR. I. PEARLMAN
22 549	52 173	דר. ס. ס. פייקאָף, 308 מעקארטער בילדינג רעז. 372 סט. דזשאנס עוועניו DR. S. S. PEIKOFF
54 866	51 968	דר. ס. קאָבריגסקי, סוויט 2 קראמפ בלאק (מיין און דאפערין עוועניו) אפיס שטונדן: 3—5 און 6.30—8 DR. S. KOBRINSKY
53 915	52 614	דר. סעם ראָדין, ראיאל בענק בילדינג (מיין און סעלקירק) אפיס שטונדן: 3—4 און 6—8 DR. SAM RODIN
		אויגן, אויערן, נאָז און האלז
24 465	51 359	דר. ד. מ. דזשענאף, 830-2 סאמערסעט בלאק DR. D. M. GENOFF

Dentists Directory דענטיסטן
IN ALPHABETICAL ORDER

Office	Residence	
53 720		דר. מ. ברעגמאן, סט. 1 סט. דזשאנס בלק. 984 מיין DR. M. A. BREGMAN
56 600	52 041	דר. א. ד. גאָלדין, 1308 מיין סט., סוויט 1 DR. A. D. GOLDIN
54 107	51 519	דר. מ. וואכנאָוו, 402 סעלקירק עוועניו DR. M. WACHNOW
51 560	41 652	דר. י. בן עזרא, ב.א. 962½ מיין, קאר. סעלקירק DR. I. BEN EZRA, B.A.
56 056		דר. ס. טשוירטשיל, סוויט 1 טריק בלאק, 972 מיין סט. DR. S. H. CHURCHILL
51 987	54 867	דר. מ. סי. קאָבריגסקי, סוויט 1 קראמפ בלאק 846 מיין סריט קאר. דאפערין DR. M. KOBRINSKY

היימאן און העסטרין
באריסטערס, סאליסיטארס און א.־ו.
216 — מעקאינטייר בלאק — 216
טעלעפאן 21 627
מר. העסטרינס וואוינונג:
306 סט. דזשאנס אוו., טעל. 53 133

שינבין, מאָראָזניק און ראָבלין
Shinbane, Morosnick & Roblin
Barristers, Solicitors and Notaries
באריסטערס, סאליסיטארס, נאטאריוס
207-8 Confederation Life Bldg.
457 Main St. Opposite City Hall
טעלעפאן 21 345—6

טשערניאק, קאָפשטיין און ספיוואק
Barristers, Solicitors, Etc.
460 מיין סטריט
טעלעפאן 24 591 און 24 666

קאנטאָר און דאָרפמאן
אדוואקאט און נאטארי
CANTOR & DORFMAN
211 קורי בלדג. 233 פארטערזש עוו.
טעל. 225 89—29 937
רעזידענס:
103 בענערמאן עוועניו, טעל. 51 353

ה. שולמאן
אדוואקאט און נאטארי
געלט צו לייען אויף ½* פראצענט
Schulman & Nitikman
213 קאנפעדעריישאן לייף בילדינג
457 מיין סט., אנטקעגן סיטי האל
טעלעפאן 88 462

אדווערטייזט
אין "דאס אידישע וואָרט" —
עס וועט זיך אייך
באצאלן

ווייטערעס קומט

היינט
8.30 אוונט
דזשאן מעקאָרמאק
און
אמפיטעאטער
בילעטן ווערן היינט פארקויפט אין אמפיטעאטער
פאנט 37 218 פאר רעזערוואציעס
$1.00 $1.50 $2.00 $2.50
ראש סיטס 75 סענט
טירן אפן 7.30 נ. מ.

ווייטערעס קומט

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורט אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן ארויסגעשפרונגען און איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

מיט די דאזיקע ווערטער האט אט־האנאסאיס אריין אין שפייכלער און אלס ער האט דערזען אז דער זארג איז מיט שטריק ארומגעבונדן, האט ער ארויסגעלאזט א געשריי פון איבער־ראשונג :

— ביים צעאום, דאס האט דער באַ־אמטער קלוג געמאכט, איך וואלט קיינ־מאל געגלויבט אז ער באזיצט אזויפיל מוט.

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורד אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן ארויסגעשפרונגען און איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

דער שראנק איז אויסגעפלינדערט געוואָרן און אטהאנאסיאס האט זיך געוואלט אָפּקערן, אבער ער האט פלוצ־לונג גענומען פארשן די בליקן פונם באאמטן.

— זייט איר פארהייראט, מיין הער? — האט ער פלוצים געפרעגט אין א געפיקפולן טאָן.

— יאָ — האט דער באאמטער גע־שטאמעלט, — איך האב א פרוי מיט פיר קינדער, איך בין זייער שפיזער און די דאזיקע נאכט וועט מיך קאסטן מיין שטעלע.

אטהאנאסיאס געזיכט איז געוואָרן ערנסט.

— איך באדויער עס — האט ער געזאגט, — איך וועל אייך נים כאָן קיין שלעכטס, פארקערט, איך בין א באשיצער פון די אונטערדריקטע, איך וועל קיינמאל נים טאָן קיין שלעכטס צו אן אָרימאן, איך העלף אומגליקלא־כע ווען נאָר איך קאָן.

— זאָרגט אייך נים, מיין הער, די רעגירונג וועט אייך נים אנטזאגן פון אייער פאסטן, ווייל וואס איינגלטאר קאָנט איר איינער אליין טאָן קעגן אזוי פיל.

— איך וועל שרייבן צו אייער רע־גירונג וועגן דעם דאזיקן איבערפאל און איך וועל אין מיין ברייוו דערקלערן אייער אומשולד און אייך וועט קיין זאך נים געשען, דערפאר וועט שוין קאפיטאן טאשא זארגן, איך גיב מיין וואָרט דערויף.

מיט די דאזיקע ווערטער איז אט־האנאסיאס אריין אין שפייכלער און אלס ער האט דערזען אז דער זארג איז מיט שטריק ארומגעבונדן, האט ער ארויסגעלאזט א געשריי פון איבער־ראשונג :

— ביים צעאום, דאס האט דער באַ־אמטער קלוג געמאכט, איך וואלט קיינ־מאל געגלויבט אז ער באזיצט אזויפיל מוט.

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורד אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

דער שראנק איז אויסגעפלינדערט געוואָרן און אטהאנאסיאס האט זיך געוואלט אָפּקערן, אבער ער האט פלוצ־לונג גענומען פארשן די בליקן פונם באאמטן.

— זייט איר פארהייראט, מיין הער? — האט ער פלוצים געפרעגט אין א געפיקפולן טאָן.

— יאָ — האט דער באאמטער גע־שטאמעלט, — איך האב א פרוי מיט פיר קינדער, איך בין זייער שפיזער און די דאזיקע נאכט וועט מיך קאסטן מיין שטעלע.

אטהאנאסיאס געזיכט איז געוואָרן ערנסט.

— איך באדויער עס — האט ער געזאגט, — איך וועל אייך נים כאָן קיין שלעכטס, פארקערט, איך בין א באשיצער פון די אונטערדריקטע, איך וועל קיינמאל נים טאָן קיין שלעכטס צו אן אָרימאן, איך העלף אומגליקלא־כע ווען נאָר איך קאָן.

— זאָרגט אייך נים, מיין הער, די רעגירונג וועט אייך נים אנטזאגן פון אייער פאסטן, ווייל וואס איינגלטאר קאָנט איר איינער אליין טאָן קעגן אזוי פיל.

— איך וועל שרייבן צו אייער רע־גירונג וועגן דעם דאזיקן איבערפאל און איך וועל אין מיין ברייוו דערקלערן אייער אומשולד און אייך וועט קיין זאך נים געשען, דערפאר וועט שוין קאפיטאן טאשא זארגן, איך גיב מיין וואָרט דערויף.

מיט די דאזיקע ווערטער איז אט־האנאסיאס אריין אין שפייכלער און אלס ער האט דערזען אז דער זארג איז מיט שטריק ארומגעבונדן, האט ער ארויסגעלאזט א געשריי פון איבער־ראשונג :

— ביים צעאום, דאס האט דער באַ־אמטער קלוג געמאכט, איך וואלט קיינ־

דער געעפנטער טיר.

צוערשט איז אריין דער פרעמדער. ער האט יעצט נים געטראגן די לאנגע, רויטע בארד, נאר א שווארצע קיילאַכ־דיקע בארד האט ארומגערינגלט זיין בלאס פנים.

נאר איין בליק האט דער באאמטער געוואָרפן אויפן בלאסן פנים, ווי ער איז מיט א געשריי צוריקגעשפרונגען אין טויט־שרעק און געשטאמלט :

א, גרויסער מחמד, איר זייט עס, קאפיטאן טאשא אטהאנאסיאס ! א, נאט, יעצט בין איך שוין זיכער פאר־לאָרן.

אטהאנאסיאס, דער פירסט פון די בערג, האט שפאטיש געקוקט אויף אים

גיט אכטונג אויף דער טרונע ! האט ער אויסגערופן אין דער הויך און שור־דערהאפט געלאכט.

דער באאמטער האט שמערצלאך גע־יופצט. ער האט יעצט אלעס פארשטאַ־נען. די דעפעשעס האט אטהאנאסיאס געשיקט דורך זיינעם א קאמעראד, אום בעסער צו קאנען אויספירן זיין פלאן.

זייט אונז נים דאקענן, מיין הער, עס וועט אייך נים נוצן, איר זייט איי־נער אליין, האט דער פירסט פון די בערג שפאטיש געזאגט און אנגעציינט אויף זיינע באגלייטער, וועלכע זיינען געשטאנען אין פארהויז.

א, גרויסער נביא, איך בין פארלאָרן, האט דער באאמטער געמורמלט פאר־צווייפלט און איינזעענדיק, אז ער איז מאכטלאָז קעגן זיי, אין ער פאראויס געאנגען אין אפיס. אטהאנאסיאס האט אים נאכגעפאלגט האלטנדיק דעם רע־וואלווער באריים צו שיסן.

מיט צייטערדיקע הענט האט דער באאמטער געעפנט דעם שראנק און אנגעצייגט אויף די אייזערנע עטסט־לאך, וואו דאס געלט איז געלעגן. אט־האנאסיאס האט שארף און טייפליש געלאכט.

— הא, הא, איך בין גליקלאך וואס איך קאָן פון אייער רעגירונג עטוואס געמען, האט ער געזאגט, אין א לאנד וואו אזויפיל גאלד ווערט פארשוואונדן שפוילאָן שאדט נים קאפיטאן טאשא

וועט אויך עטוואס אריינכאפּ:

מיך וואלט מען גערן הייגגען און די גרויסע רויבער באאמורואיקט מען

נים, דאנגען, מען שיינקט זיי נאך אר־דענס באזעצט מיט בריליאנטן, הא, הא, הא !

נע פענסטערל לעבן דער טיר איז אויפ־געבראָכן געוואָרן און אן אריינגע־שטעלטע האנט האט געפרואוט דעם ריגל אָפּצוזוקן פון דער טיר.

אין דעם פארצווייפלטן מאמענט האט דער באאמטער נים פארלאָרן זיין פארשטאנד, שנעל האט ער אריינגע־וואָרפן די גראבע שטריק אויף דער האנט פונם מאן און זי צוגעצויגן צום ריגל.

דער מאן אין דרויסן האט ארויס־געלאזט א הויכן געשריי, אבער דער באאמטער האט שוין געהאט עפעס ארומגעדרייט ארום דעם ריגל און אזוי איז דער מאן געבליבן א צוגעבונדע־נער, ניט קאנענדיק זיך רירן.

אין דעם אויגנבליק האט מען זייער שטארק געקלאפט אין הויז טיר.

ווידער האט דער באאמטער ניט גע־וואוסט וואס צו טאָן פאר שרעק, וואס זאל דאס קלאפן אין טיר באדייטן ?

דאס גערויש אין דעל טרונע און געוואָרן אלעמאל שטארקער און דער באאמטער איז אנטשלאָסן צוגעלאפן צו דער הויז טיר. ער מוז זעען ווער עס וויל אריינגיין. אפשר איז עס אזעלכער וואס וועט אים באהילפיק זיין ?

ווער איז עס ? האט ער מיט א שרעק־קעריקן טאָן געפרעגט

איך בין עס, מיין הער ! האט גע־געענטפערט דאס באקאנטע קול פונם רייזנדן. ביטע, עפנט ! איך וויל קלאפן א דעפעשע צו מיין אנקל, ער זאל זיך באראויקן וואס איך בין נאך נים גע־קומען.

דעם באאמטן איז אנפאנגס פארגע־קומען פארדעכטיקט וואס דער פרעמ־דער וויל אין מיטן נאכט טעלעגראפירן וואָרן האט ער עס נים אין אוונט גע־טאָן, דאך וועט ער אים אריינלאזן.

פיליייכט וועט אים דער פרעמדער קע־נען דערקלערן די דעפעשיש פון די פרי־ערקיק דריי דעפעשעס און דאס גערויש אין דער טרונע און אים דעלפן אייג־טער שפאר דעם איינבראכער וועלכן דו האסט צוגעבונדן צום ריגל.

ער האט אויפגעשלאָסן די טיר און ווען ער האט ארויסגעקוקט אין דער נאכט איז ער מיט א הויכן געשריי צור־ריקגעשפרונגען.

אין דרויסן זיינען געשטאנען ארום 15 טונקעלע געשטאלטן און זיי האבן זיך שנעל און מעכטיק צוגעשטופּט צו

דער באנדיטן האבן טייפליש געלאכט פון די ווערטער פון זייער פירער און דער פירסט פון די בערג האט ווייטער געדרעדט :

— זאָגט אייער רעגירונג זי זאל ווייטער זיין קלוגער און ניט לאָזן אז איין מאן זאל היטן אזוי פיל געלט, איר ווייסט, מיין הער, די געלעגנהיי צו גנב'ענען מאכט אָפּט פאר א גנב און א גרויסע סומע לאָזט אטהאנאסי־אס קיינמאָל איבער פאר א צווייטן.

אס קיינמאָל איבער פאר א צווייטן.

דער שראנק איז אויסגעפלינדערט געוואָרן און אטהאנאסיאס האט זיך געוואלט אָפּקערן, אבער ער האט פלוצ־לונג גענומען פארשן די בליקן פונם באאמטן.

— זייט איר פארהייראט, מיין הער? — האט ער פלוצים געפרעגט אין א געפיקפולן טאָן.

— יאָ — האט דער באאמטער גע־שטאמעלט, — איך האב א פרוי מיט פיר קינדער, איך בין זייער שפיזער און די דאזיקע נאכט וועט מיך קאסטן מיין שטעלע.

אטהאנאסיאס געזיכט איז געוואָרן ערנסט.

— איך באדויער עס — האט ער געזאגט, — איך וועל אייך נים כאָן קיין שלעכטס, פארקערט, איך בין א באשיצער פון די אונטערדריקטע, איך וועל קיינמאל נים טאָן קיין שלעכטס צו אן אָרימאן, איך העלף אומגליקלא־כע ווען נאָר איך קאָן.

— זאָרגט אייך נים, מיין הער, די רעגירונג וועט אייך נים אנטזאגן פון אייער פאסטן, ווייל וואס איינגלטאר קאָנט איר איינער אליין טאָן קעגן אזוי פיל.

— איך וועל שרייבן צו אייער רע־גירונג וועגן דעם דאזיקן איבערפאל און איך וועל אין מיין ברייוו דערקלערן אייער אומשולד און אייך וועט קיין זאך נים געשען, דערפאר וועט שוין קאפיטאן טאשא זארגן, איך גיב מיין וואָרט דערויף.

מיט די דאזיקע ווערטער איז אט־האנאסיאס אריין אין שפייכלער און אלס ער האט דערזען אז דער זארג איז מיט שטריק ארומגעבונדן, האט ער ארויסגעלאזט א געשריי פון איבער־ראשונג :

— ביים צעאום, דאס האט דער באַ־אמטער קלוג געמאכט, איך וואלט קיינ־מאל געגלויבט אז ער באזיצט אזויפיל מוט.

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורד אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

אן דרויסן זיינען געשטאנען ארום 15 טונקעלע געשטאלטן און זיי האבן זיך שנעל און מעכטיק צוגעשטופּט צו

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורד אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

מיט די דאזיקע ווערטער האט אט־האנאסיאס אריין אין שפייכלער און אלס ער האט דערזען אז דער זארג איז מיט שטריק ארומגעבונדן, האט ער ארויסגעלאזט א געשריי פון איבער־ראשונג :

— ביים צעאום, דאס האט דער באַ־אמטער קלוג געמאכט, איך וואלט קיינ־מאל געגלויבט אז ער באזיצט אזויפיל מוט.

מיט די דאזיקע ווערטער האט ער אָפּגעבונדן די שטריק פון זארג און דאן שפאטיש אויסגערופן :

— שטיי שוין אויף, קורד אלי, מיין גוטער לייטענאנט, דו האסט דיין דאָל זייער שלעכט געשפילט.

שנעל האט זיך דאס זארג דעקל אויפגעהויבן, גלייך איז א הויכער מאן איז מיט א שווערן אָטעם געבליבן שטיין קעגן זיין הויפטמאן.

סטאָרקיפּערס!

איצט איז די צייט:

סייל פאָסטערס

צוצוציען די קונים צו אייער סטאָר און פארקויפן אייער ווינטער סחורה — שפעטער וועט שוין זיין צו שפעט ! און דער בעסטער מיטל ווי אזוי צו פאָפּולאריזירן אייער געשעפט און צוציען די קונים איז דורך שיינע אטראקטיווע

מיר מאכן אלערליי פאסטערס צו די סאמע מעסיקסטע פרייזן — מיר שטעלן צו די "קאטס" (בילדער), מיר שרייבן פאר אייך אויס די טעקסטן און אלע נויטיקע סלאגאנס און מיר שטעלן צוזאמען דעם פאסטער לויט יעדער אר־טיסטישער פינקטלאכקייט. אלץ וואס איר דארפט טאָן איז צושיקן אונז די פרייזן פון די ארטיקלען וואס איר ווילט ארויסשטעלן אויפ'ן סייל. — און מיר טוען דאס איבעריקע און מיר שיקן ארויס די פאסטערס

אין 24 שעה

שיקט אונז די קאפּיע אדער שרייבט פאר ווייטערע איינצעלהייטן צו

THE ISRAELITE PRESS

165 Selkirk Ave., East — Winnipeg

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
OCT 19

NOW!

איצט!

א געלעגענהייט וואָס טרעפט איין מאָל אין לעבן!

אייער פעלט העט

ליידים אָדער דזשענטס

25c

באפלעקט אָדער צעקנייטשט קיין אונטערשייד פון שייפ אָדער סטייל, מיר וועלן עס אויסרייניקן און רעבלאָקן און מאכן עס אויסזעען פונקט ווי ניי. בלויז פאר

יעדער איד וועלכער שעצט הויך זיין אָדער איר אויסזעען, זאָל ניט דורכלאָזן די דאָזיקע געלעגענהייט. גיט. אויך, צום דרייוועך אייער באפלעקטן סוט, דרעס אָדער קאָוט פאר א דראי קליינינג, אָפּפרישונג.

"מונטערט זיך אויף! ס'איז דאָ א שמייכל אין ריינע קליידער"

Crown Dyers & Cleaners

CORYDON AND LILAC - - FORT ROUGE

PHONE 42 328

אין פלאָנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאַרענגע אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרזעצונג)

— אנטשולדיקט מיר — האט נער געזאגט און האט זי אנגענומען ביי דער האנט — אבער דאס וואס דו האסט פריער געזאגט אויב עס איז ניט קיין חוזק מאכן פון מיר, איז עס פשוט אזוי א נאַרישקייט...

— פאַרוואס מיינט איר אזוי ? — האט זי געפרעגט.

— פאַרוואס איך מיין אזוי ? ווי קאָן דען זיין אנדערש ? ווי אזוי קאָן דיר איינפאלן צו זאגן אז אויף מיר וואַרט נאָך א סך גליק אין לעבן ?

— איך פיל אזוי ! — האט דער געזאגט.

— דיין געפיל נאַרט דיך אָפּ.

— א געפיל דאַרף מען גלויבן ! — האט דער זיך געהאלטן ביי איר מיר נונג. — און מיין געפיל זאגט מיר, אז איך זענט נאָר ניט אזוי עלנט ווי איר שטעלט זיך פאר.

— ניט עלנט ? — האט נער קריינקלאַך געשמייכלט.

— ניין, ניט עלנט ! האט דער אויסגערופן מיט אזא זיכערקייט אין קול, אז נער האט זי אָנגעקוקט מיט גרויסע, פאַרוואונדערטע אויגן — מיין געפיל זאגט מיר — האט דער פאַרגעזעצט — אז ערגעץ וואו וואַרט אויף אייך א ליבע פרוי און טייערע קינדער. זיי זיצען אין א שיינער און ליכטיקער היים און וואַרטן איר זאלט א קלאַפּ טאָן איר טיר, און וועט איר נאָר די טיר עפענען, וועט איר באלד אַרומגערינגלט ווערן פון פרייד און פון גליק, וואס וועט אייך באַגלייטן ביז דעם סוף פון אייערע טעג.

זי האט א קוק געטאָן אויף אים, נייטן נער איז געשטאַנען מיט אַן אַרונטערגעלאָזענעם קאָפּ, און ווען ער האט דעם קאָפּ אויפגעהויבן, האט זי דערזעען גרויסע, לויטערע טרערן אין זיינע אויגן.

— איר וויינט ? — האט זי זיך דערשראָקן.

— ניין, איך וויין ניט, — האט ער געענטפערט און האט שנעל א ווישׂ געטאָן די אויגן, — איינגעלאָך האָב איך געדאַרפט לאַכן.

— לאַכן ? פאַרוואס ?

— דאס וואס איך דער צו אייך, איז געפאַלפלט ? — האט דער זיך באַליידיקט.

— ניין, ניין, ניט דאס מיין אויף... — האט נער זיך צוריקגעכאַפּט, — איך וויים אז דו מיינסט גוט, און אז דו וואָלסט געוואָלט אז ידער ווארט וואס דו זאגסט ארויס, זאָל מקוים ווערן.

— א, ווי איך וואָלט דאס וועלן ! — האט זי אויסגערופן.

— אבער דאס וועט קיינמאָל ניט זיין — האט ער געזאגט.

— קיינמאָל ניט, — האט זי אויסגערופן מיט וויינטאָג.

— קיינמאָל ניט.

— גלויבט איר ניט, אז ערגעץ וואו איז נאָך פאַראן גליק פאר אייך.

— ניין, זי וואַרט ניט.

— ניין ?

— נאָר איינע, — האט נער ארויסגערעדט מיט א ביטערן שמייכל — ווי קאָן זי וואַרטן אויף מיר, ווען זי האלט זיך פאר טויט...

— טויט ?

— יא, איך בין טויט פאר איר, טויט פאר איר און טויט פאר מיינע קינדער.

— א, מר. נער, וואס פאר א שווערן קוד איר מוזט טראגן, אויף אייער הארצן.

נער האט געשוויגן.

— עס פאַרדריסט מיך וואס איך וועק אלעמאָל אומעטיקערע געראַנקען ביי אייך, — האט זי געזאגט.

— דאס מאכט ניט, — האט ער געענטפערט.

אין יענעם מאָמענט האט ער באַמערקט דאס פאַרבייגיענדיקע פּאָרל, הוה קריידער און וואָלף נאַרבער. ער האט א ציטער געטאָן. זיין פּנים האט זיך איבערגעצויגן מיט א בלאַסקייט. זיינע אויגן זיינען געוואָרן גרויס און שוואַרץ און דורכדרינגענד.

— וואס איז אייך געשען ? — האט דער דערשראָקן אויסגערופן און האט א דריי געטאָן דעם קאָפּ אָן א זייט.

זי האט אבער דעם קאָפּ באלד אויסגעדרייט צוריק, מאכנדיק זיך אז זי האט קיין זאך ניט באמערקט.

זי האט ווייטער גערעדט צו אים, כאטש זי האט באמערקט אז ער קוקט מיט א דורכדרינגנדיקן בליק אין דער ריכטונג וואו הוה קריידער איז ערשט פאַרבייגעגאַנגען.

— ניט עלנט ? — האט זי אויסגערופן.

— ניין, ניט עלנט ! האט דער אויסגערופן מיט אזא זיכערקייט אין קול, אז נער האט זי אָנגעקוקט מיט גרויסע, פאַרוואונדערטע אויגן — מיין געפיל זאגט מיר — האט דער פאַרגעזעצט — אז ערגעץ וואו וואַרט אויף אייך א ליבע פרוי און טייערע קינדער. זיי זיצען אין א שיינער און ליכטיקער היים און וואַרטן איר זאלט א קלאַפּ טאָן איר טיר, און וועט איר נאָר די טיר עפענען, וועט איר באלד אַרומגערינגלט ווערן פון פרייד און פון גליק, וואס וועט אייך באַגלייטן ביז דעם סוף פון אייערע טעג.

זי האט א קוק געטאָן אויף אים, נייטן נער איז געשטאַנען מיט אַן אַרונטערגעלאָזענעם קאָפּ, און ווען ער האט דעם קאָפּ אויפגעהויבן, האט זי דערזעען גרויסע, לויטערע טרערן אין זיינע אויגן.

אייער פאַרלאַנגט א סיילסמאַן

צו פאַרקויפן זייער א גוטע ליין

מוז קאָנען לייענען און שרייבן אידיש, ווי אויך ענגליש. ניט אָן וועלכע דערפאַרונג איר האט און רעפערענס, ווי אויך אייער טעלעפאָן נומער, אויב איר האָט

זיך ווענדן צו דאָס אידישע וואָרט באקס 7544

איר האַרץ איז פאַרגאַנגען פון ווייר־טאָג, און זי האט נקם געקאָנט באַגרייפן דעם ווייטאָג וואָס טוטן גער האט געפילט אין דער דאָזיקער מינוט, ביי איר איז אויפגעקומען אַן גער־נאָכגעקוקט ניט חוה'ן נאָר וואָלף נאַר־בער.

איינמאָל דערמאָנט זי זיך, האט ער זיין נאָכגעדרעמט, זי איז געווען זיכער, אז ער קאָן אים. אבער זי האט אים קיינמאָל ניט געפרעגט וועגן דעם. זי האט באמערקט אז ער האט וועגן דעם ניט געוואָלט ריידן, אז ער האט אפילו דעם נאָמען נאַרבער ניט גע־וואָלט הערן.

זי האט ניט באמערקט, אז גער האט נאָכגעקוקט חוה'ן מיט דורשטי־קע בליקן. זי האט עס ניט באמערקט דערפאַר, ווייל זי אליין איז געווען פאַרביטערט.

זי האט ניט געקאָנט באַגרייפן וואָס מיט חוה קריידער איז געשעען. ווייסט זי דאָך ווער וואָלף נאַרבער איז. ווייסט זי דאָך וואָס וואָלף נאַרבער איז געווען פאַר איר, פאַר רעי... ווי זשע קאָן זי איצט מיט אים אזוי נאָר־ענט ?

פון יענעם אויגנבליק אָן האט זי דעם אלטן גער מער ניט געזען. ער איז אזוי ווי פאַרשוואונדן געוואָרן. אַ־ווי טעג נאָכאַנאַנד האט ער זיך אין דער־טאַראָן ניט באַוויזן. און מען האט שוין דאָרט צוגענומען אַן אַנדער מענ־שען אויף זיין פּלאַץ.

אבער אין דעם מאָמענט ווען רעי איז אריינגעלאָפן אין קיך און האט גע־פרעגט אויף אים, האט ער זיך באַוויזן דורך דער הינטער טיר.

— א, מר. נער ! — האט זי אויס־גערופן, — איך האָב א וויכטיקע נייע־עס פאַר אייך.

ער איז געווען בלאַס, מיט רויטע אויגן, אזוי ווי ער וואָלט עטלאַכע נעכט נאָכאַנאַנד ליט געשלאָפן. ער האט געקוקט אויף איר מיט א מעלאַנ־כאָלישן בליק.

— נייעס פאַר מיר ? — האט ער געזאגט — וואס פאַר א נייעס קאָנ־סטו פאַר מיר האָבן ?

רעי האט געקוקט אויף אים און האט זיך דערשראָקן פאַר זיין אויס־זען. אזוי צעבראָכן האט זי אים נאָך קיינמאָל פריער ניט געזען. זי האט פאַרגעסן אַן דער צייטונג וואס זי האט געהאַלטן אין האנט און האט מיט מיט געטרייישאַפט אים געפרעגט:

— וואס איז אייך, ליבער פריינט ? איר זענט ניט געזונט ?

נער האט געשמייכלט :

— שטאַרק געזונט — האט ער גע־זאגט — אויסצושטיין נאָך עטלאַכע יאָר צרות און לייד.

— א, מר. נער, רעדט ניט אזוי, — האט זי זיך געבעטן מיט טרערן אין די אויגן.

—איך בין געקומען זיך געזעגענען מיט דיר, — האט ער געזאגט.

— געזעגענען זיך ? — האט זי אויסגערופן מיט שרעק.

— יא, געזעגענען זיך.

— איר פאַרט אוועק ?

— ניין, איך גיי אוועק.

— איר גייט אוועק ?

— יא.

— וואוהין ?

ער האט געשמייכלט.

— דאס וויים איך ניט, מיין קינד,

— האט ער געזאגט.

— און מיך... און מיך... האט זי געשטאַמלט — וועט איר לאָזן דאָ ?

— נו, וואס זשע — האט ער גע־זאגט — ווילסט דען גיין מיט מיר ?

זי האט אים אנגעכאַפּט ביי דער האנט.

— און פונקט איצט — האט זי גע־זאגט, — ווען איך האָב אזא וויכטי־קע נייעס פאַר אייך.

—וואס האט עס צוטאָן מיט מיין אוועקגיין ? — האט ער געשמייכלט.

— איך וויים ניט.. איך וויים ניט — האט זי געזאגט — אבער איך האָב געמיינט...

— קינד מיינס — האט נער גע־זאגט מיט אַן ערנסטער מינע און האט איר אריינגעקוקט טיף אין די אויגן — מיין צייט איז אויס. איך האָב דאָ מער גאָר ניט וואס צו טאָן.

— א, רעדט ניט אזוי !

— איר האט ניט פאַר וועמען און צו וואס צו לעבן.

— א, מר. נער, און אַן מיר פאַר־געסט איר אינגאַנצן...

נער האט אַרונטערגעלאָזט דעם קאָפּ.

— אבער איידער איר נייט... איי־דער איר פאַרט... האט רעי געזאגט, וויל איך אַז איר זאָלט וויסן, אַז בען, בען קריידער...

נער האט זיך אויפגעכאַפּט און האט געעפנט א פאַר גרויסע אויגן.

— בען... בען קריידער ? — וואס איז מיט אים ? — האט ער שנעל אי־ברגעפרעגט.

— ער קומט צוריק... ער קומט צו־ריק אחער.... — האט רעי געזאגט.

נער האט אַן כח זיך אראָפּגעלאָזט אויף א ביינקל.

דאָס האַרץ פון א פאָטער

די ערשטע עטלאַכע מינוט איז נער געזעסן מיטן קאָפּ אַרונטערגעלאָזן, אזוי ווי מיך פאַרזונקען אין שווערע געראַנקען. רעי איז געשטאַנען לעבן אים מיט דער צייטונג אין דער האנט.

— איר זענט דאָך אלע מאָל געווען אזוי פאַראינטערעסירט אין דעם יונ־גענמאַן... — האט זי געזאגט שטו־לערהייט.

מר. נער האט זיך פּלוצלונג געגעבן א הויב־אויף און האט ענערגיש א שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ :

— וואס גייט ער מיר אָן, וואס ?־

— האט ער אויסגערופן, — ער איז מיר נאָר ניט. ער קומט. זאָל ער קומען.

רעי האט געשווינגן. ער איז דאָך טאַקע געדעכט. מר. נער. וואס גייט אים אָן בען קריידער ? ער איז דאָך געווען פאַר אינטערעסירט אין אים נאָר אזוי־פיל, וויפיל זי, רעי, איז גע־ווען פאַרליבט אין אים, אבער איצט, אז ער, בען קריידער האט א ווייב,

ס'איז אלצאיינס — האט ער שטיל באמערקט.

— וואס איז אלצאיינס ? — האט זי איבערגעפרעגט.

— עס איז אלצאיינס — האט ער געזאגט — צי איך פאַר, אָדער איך פאַר ניט. עס איז אלצאיינס צי איך פאַר איצט, אָדער איך וועל פאַרן שפּעטער.

(ווייטערעס קומט)

אלע אויגן קוקן אויף פּערט'ס

אייער סוועטער

קיין אונטערשייד וועלכער קאָליר — דער סטייל אָדער וואָג — א פּערפעקטער קליינינג דזשאָב פאַר דעם דאָזיקן עקסטראַאָרדינאַרי פּרייז פון

25c

צוזאַמען מיט אייער סוועטער שיקט אייערע באפלעקטע סוטס, קאָוטס און חרעסעס. נידעריקער פּרייז היינטיקע וואָך.

דאָס איז אייער לעצטע געלעגענהייט צו קריגן אזעלכע נידעריקע פּרייזן ווי די דאָזיקע

טעלעפאָנירט

37 266

נוצט די דאָזיקע באַקוועמע ברענטשעס :

808 מיין סטריט	963 מיין סטריט	1062 מיין סטר.
קאָר. דזשאַרוויס	קאָר. סעלקירק	קאָר. אלפּרעד
טעלעפאָן 55 818	טעלעפאָן 55 339	טעלעפאָן 55 200

PERTH'S

"אייער קלינער"

Classified Section קלאַסיפייד סעקשאָן

פּאַפּיולע פּרייזן פאַר אַרוועטיזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג:

איין מאָל, 5ס.	פאַר אייניג ליין	3 מאָנאַטן,	$2.15 אייניג ליין
מאָר א וואָך, 20ס.	" "	6 מאָנאַטן,	$4.00 " "
מאָר א מאָנאַט, 75ס.	" "	מאָר 1 יאָר,	$7.50 " "

:: פערזענלאכעס ::
PERSONAL

וואָלץ און נייסטער פאַקס טראַט, נאָ־ראַנטירטער קורס $5.00. שיף דענסינג קלאַסן פאַר ביגינעס מיידלאַך, קלאַסן פאַר קינדער.

PROFESSOR and MISS SCOTT
LYCEUM PRIVATE STUDIO
Phone 88 106

היים און אָפיס פאַרניטשור פאַרלאַנגט

פאַר מזומן געלט.

KILSHAW'S
Auctioneers
Canada Bldg. Phone 29 040

מואווינג פעקינג
קרייטינג שיפּינג
25 817 — מינימום — 25 817
National Carriage & Storage Ltd.

שפּייז פעקלאַך קיין רוסלאַנד

דיוטי פריי דעליווערט. קומט אָדער שרייבט פאַר פּרייזן ליסט. שיפּסקאַר־טען. טעלעפאָן 54 087

G. P. FRIESON
178 Burrows Ave., Winnipeg, Man.

מיר באַטן אייך אָן די דאָזיקע באַדינונגען :

אוטאָ טראַנספּאָרטאַציע. קאַרס פאַרן אָפּ טעגלאַך אין יערער דיריעקציע. פאַרזיכערט זיך מיט אייערע רעזער־וואַציעס אין פאַראויס.

פרענטש פאַלישינג
פאַרניטשור פאַרריכט און איבערגעפאַלישט
פיאַנאָס פאַרריכט און אַנגעטיונט
"אַדיאָ סערוויסעס, פאַרריכט און עריאַלס אויפגעשטעלט

אָרדער איידזשענסי פאַר וואַוראָ'ס קויקלי קאַמפּאַני — קויקלי, קאוק און אַלץ.

CANADIAN & AMERICAN AUTO TRANSPORTATION BUREAU
382 Donald St. Phone 86 139

פייפס אַנטיקן

פאַרניטשור פון נוצלאַכקייט און שיינ־קייט. זעלטענע אַלטע שטיקער, אויס־פאַרטירט פון סקאָטלאַנד, דירעקט פון אַלטע שאָטלענדער פאַמיליעס וועלכע האָבן זיי געהאַט אין באַזיץ און זיי אָפּגעהיט.

445 מיין סטריט טעלעפאָן 88 249

פוס ספּעציאַליסטן. דר. עטל קאַפּלינג. אַלע פוס קראַנקהייטן באַהאַנדלט. 409 באַיר בילדינג. טעלעפאָן 80 787

פידל לעסאָנס

פּיופּלס צונעגרייט פאַר עקזאַמענס זייער מעסיקע טערמס אַנאַמבל קלאַסן פריי

ERNEST DAVEY, A.C.V.,
Gold Medalist
324 Birks Bldg. Res. Ph. 71 184

:: צו פאַרקויפן ::
FOR SALE

סטויאַרט וואָרנער

8 טיוב אַל־עלעקטריק ראַדיאָ. קאַמפּלעט

פאַר באַלדיקן פאַרקויף

$39.85

טעלעפאָנירט 22 486

ארבעטער פאַרלאַנגט
HELP WANTED

פאַרלאַנגט א פעאיקן סיילסמאַן

צו פאַרקויפן א גוטן אַרטיקל. זיך ווענדן צו דאָס אידישע וואָרט באקס 7542

שטעלע פאַרלאַנגט
SITUATION WANTED

א דיפּלאָמירטער העבריאישער לערער (סינגל), פון ווילנער העבריאישן סע־מינאַר, אָנגעפירט דריי יאָר מיט א העבריאישער שול אין אייראָפּע. קאָן תּלמוד. צופרידנהייט גאַראַנטירט. זוכט א שטעלע אלס לערער, אין שטאָט אָדער קאַנטרי. זיך ווענדן צו

REV. GOLDSTEIN
Estevan, Sask.

ספּעשל

אויף
פּאַטייטאָס און ווערזשעטייבלס ערשט־קלאַסיקער ווינטער סטאָק פּאַטייטאָס, 30 סענט א בושל בוריקעס, 1 סענט א פונט קרויט, 1 סענט א פונט מערן, 1½ סענט א פונט ציבעלעס, 2 סענט א פונט פאַרסניפּס, 2½ סענט א פונט מינימום דעליווערי — פּאַטייטאָס, 5 בושל, ווערזשעטייבל, 30 פונט. אויב איר נעמט עס אליין, 5 סענט א בושל ווייניקער.

E. BURDETT & SONS
87 631 307 Elgin Ave. 87 632